

DEN ONTOLOGISKA DISTINKTIONEN

och frågan om

OBJEKTENS STATUS OCH ROLL

i

WITTGENSTEINS 'TRACTATUS'

---

av

Per Helders

Stockholms universitet

D- uppsats i teoretisk filosofi ht 99

Handledare: Peter Pagin

“Hans åskådning kan sägas föregripa den kritik, som han senare riktade mot många i den moderna logiken och matematikens grundforskning omhuldade föreställningar. I denna kritik har Wittgensteins insats något väsentligt gemensamt med Brouwers”

G H von Wright

INNEHÅLL

INLEDNING

Ontologin i <i>Tractatus</i> i ett större perspektiv.....	1
Presentation av debatten om objektens status.....	2
DEL I: Om den ontologiska distinktionen.....	4
DEL II: <i>Vad är ett objekt?</i>	
1. Ett exempel på svar enligt den breda tolkningen (Stenius).....	10
2. Ett exempel på svar enligt den smala tolkningen (Grasshoff).....	17
3. Ett antirealistiskt svar (Ishiguro).....	22
DEL III: Konsekvenser av den ontologiska distinktionen	
1. Sambandet mellan den ontologiska distinktionen och DEL II.....	24
2. <i>Vad är ett objekt?</i> Ett exempel på svar enl Goddard & Judge.....	27
3. Sammanfattning av debatten.....	31
4. Frågans betydelse för vår uppfattning av relationen mellan den tidigare och den senare Wittgenstein.....	32
Noter.....	i
Litteraturförteckning.....	vi
Appendix 1.....	vii
Appendix 2.....	viii

INLEDNING

Ontologin i *Tractatus* i ett större perspektiv

Denna uppsats ska handla om ontologin i Ludwig Wittgensteins *Tractatus Logico-Philosophicus*, (hädanefter *Tractatus*). Eller mera precist: Den ska handla om olika tolkningar av vad den ontologi som Wittgenstein utarbetar i *Tractatus* innebär.

Den huvudsakliga frågan som behandlas i *Tractatus* är språket, dess logik och dess relation till världen. Det var inom ramen för denna frågeställning som Wittgenstein menade sig finna svaret på de huvudsakliga filosofiska problemen. Det är givet att man inte kan behandla denna frågeställning utan att först definiera vad som är 'världen', vad vi menar med 'världen'. Wittgenstein inleder därför *Tractatus* med en begreppslig beskrivning av världen. Samtidigt definierar han termerna i den terminologi han kommer att använda.

Redan efter dessa iakttagelser förstår vi att det är av central betydelse att vi uppfattar de ontologiska förhållandena korrekt, eftersom hela Wittgensteins filosofiska system i *Tractatus* tycks vila på dem. Men inte nog med det. När Wittgenstein gav uttryck åt sin senare filosofi i *Filosofiska undersökningar* (hädanefter *FU*), tar han i hög grad avstamp från *Tractatus*. Ända sedan *FU* publicerades är det en omdebatterad fråga i vilken grad han i *FU* tar avstånd från sina tankar i *Tractatus*. Denna fråga är naturligtvis omöjlig att få svar på om vi inte förstår *Tractatus*. Dessutom kan vi inte rätt förstå det som är centralt i *FU* om vi inte betraktar det mot bakgrund av *Tractatus*.

Blickar vi tillbaka på vårt sekels filosofi (och även på den västerländska filosofihistorien i stort) ser vi att Wittgenstein (främst med *FU*) intar en central position och det finns anledning att tro att betydelsen av Wittgensteins filosofi även i framtiden kommer att vara stor. Härmed ser vi att den fråga som ska behandlas i denna uppsats har stor betydelse i ett omfattande perspektiv.

Ett begrepp som i *Tractatus* bildar grunden för hela ontologin är *föremål* (på tyska *Gegenstand*). Synonymt med termen "föremål" är termerna "sak" (*Sache*) och "ting" (*Ding*)¹. I denna uppsats benämns detta begrepp konsekvent med termen "objekt". I *Tractatus* sägs aldrig direkt vad ett objekt egentligen är för något. Detta har lett till en långdragen och fortfarande pågående debatt i vilken det förekommer vitt skilda uppfattningar om vad Wittgenstein menade med *Gegenstand*. I enlighet med ovanstående inser vi att förståelsen av Wittgensteins filosofi är betjänt av att ett grundläggande begrepp som objektsbegreppet uppfattas korrekt.

Man måste med andra ord betrakta bristen på enighet som otillfredsställande, eftersom oklarheter i denna fråga leder till oklarheter i fråga om Wittgensteins filosofi i stort. Vi inser också att anledningen till att frågan fortfarande dryftas måste vara att den är mycket svår.

Presentation av debatten om objektens status

I *The False Prison* (1987, vol 1, sid 65) frågar sig David Pears hur mycket Wittgensteins logiska atomism hade gemensamt med den utpräglad realistiske Russells motsvarighet i fråga om objektens status. Pears skriver:

There is a wide range of answers to this question. At one extreme, there is the suggestion that the objects of the *Tractatus* simply were sense-data, which were, therefore, introduced not as rather remote illustrations but as actual examples.⁷ [See J. and M. Hintikka: *Investigating Wittgenstein*, Blackwell, 1986, ch. 3.] At the opposite extreme there is an interpretation of Wittgenstein's early system which denies that it is based on independent references to objects, and claims that it is not even a generalized version of Russellian realism, with objects of some other, unspecified kind substituted for sense-data and their properties.⁸ [See H. Ishiguro: 'Use and Reference of Names', in *Studies in the philosophy of Wittgenstein*, ed. P. Winch, Routledge, 1969, and B. McGuinness: 'The So-called Realism of the *Tractatus*', in *Perspectives on the Philosophy of Wittgenstein*, ed. I. Block, Blackwell, 1981.]

Vi ska alltså studera det spektrum av tolkningar som Pears nämner. Men då få filosofers verk har blivit så omskrivna som Wittgensteins och det finns tusentals artiklar och böcker skrivna vid en tidpunkt då det ännu inte gått 50 år från hans död säger det sig självt att en uppsats som den här inte på något sätt kan göra anspråk på att täcka in detta. Vad det handlar om här är att antyda de viktigaste dragen i debatten kring ontologin i *Tractatus*. Grovt sett kan man dela in åsiktsriktningarna om ontologin i *Tractatus* i tre huvudfärör. Här använder vi i fråga om dessa följande terminologi när vi talar om tre olika tolkningar av *Tractatus*, vilka tillskriver Wittgenstein

1. uttalad realism (den breda tolkningen).
2. moderat realism (den smala tolkningen).
3. antirealism.

Att tillskriva Wittgenstein en uttalad realism omfattar ståndpunkten att Wittgenstein med objekt i *Tractatus* avsåg egenskaper och relationer såväl som partikulära entiteter (i denna uppsats kallar vi detta för den breda tolkningen). Att tillskriva honom en moderat realism innebär uttryckandet av åsikten att Wittgenstein i *Tractatus* menade att endast partikulära entiteter, dvs något slags materiella atomer, är objekt (den smala tolkningen). Slutligen

tolkandet av Wittgenstein som antirealist är detsamma som omfattandet av åsikten att Wittgenstein i *Tractatus* inte gav uttryck för någon substantiell metafysik alls. Ett sätt att enligt denna åsiktsriktning se på objekten är att betrakta dem som instantieringar av oanalyserbara egenskaper. Deras kombinationsmöjligheter är en fråga om syntaktiska kombinationsmöjligheter hos namnen, och vilket objekt ett visst namn refererar till är en fråga om vilket språkligt sammanhang namnet förekommer i.

En schematisk men ändå väl uttömmande beskrivning av debatten om objektens status är alltså att den är en diskussion där olika argument förs fram som stöd respektive kritik av dessa tre riktningar. I föreliggande uppsats ska i huvudsak tre olika bidrag, ett för varje riktning, studeras och kritiseras. Jag vill visa att alla tre riktningarna leder till problem. Detta sker i **Del II**. Dessförinnan ska i **Del I** uppmärksamhet riktas mot några grundläggande utsagor i *Tractatus* samt deras konsekvenser för frågan om inom vilka ramar vi kan tolka Wittgensteins karakteriserande av objektens status. Dessa grundläggande utsagor i *Tractatus* berör något som jag givit samlingsnamnet "den ontologiska distinktionen". I **Del III** ska iakttagelserna i fråga om den ontologiska distinktionen utgöra bakgrund i ett försök att finna en alternativ tolkning som undviker problemen hos de tre huvudriktningarna. Utifrån denna alternativa tolkning ska sedan en betraktelse göras över relationen mellan den tidigare Wittgenstein och den senare.

Syftet med denna uppsats är sålunda att:

- genom kritik av ett par vanliga tolkningar av ontologin i *Tractatus* uppmärksamma problem med dessa.
- med avstamp från denna kritik försöka antyda en alternativ tolkning, eller villkoren för en tolkning, av vad Wittgenstein kan ha menat med *Gegenstand*.
- diskutera relationen mellan den tidigare Wittgenstein och den senare mot bakgrund av en sådan alternativ tolkning.

Uppsatsens syfte är alltså med andra ord primärt att mot bakgrund av den aktuella debatten fastställa vad ett objekt *inte* är, och därmed få en klarare bild av vad det *kan* vara.

En terminologisk genomgång av de i *Tractatus* använda termerna "objekt", "sakförhållande", "sakläge", "faktum" (positivt och negativt), "världen", "namn", "elementarsats", "sats" m fl återfinns i appendix 1.

DEL I

Om den ontologiska distinktionen

I denna del ska vi studera grundläggande utsagor i *Tractatus*. Detta studium är tänkt att ge läsaren en exegetisk plattform som utgångspunkt för att sätta sig in i frågan om objektens status. Tonvikten ligger på att exponera det som här kallas "den ontologiska distinktionen", eller rättare sagt de utsagor som leder oss fram till konstaterandet av denna distinktion. Denna distinktion uppfattas i föreliggande uppsats som central, och det är alltså utifrån denna vi i **Del III** ska försöka finna en tolkning av objektens status som undgår de problem vi kommer att finna hos tolkningarna i **Del II**.

Låt oss titta på några satser i inledningen av *Tractatus*:

- 1.1 Världen är inbegreppet av fakta, icke av ting.
- 2 Vad som är fallet, faktum, är att sakförhållanden består.
- 2.01 Sakförhållandet är en förbindelse mellan föremål (saker, ting)
- 2.04 Inbegreppet av alla bestående sakförhållanden är världen

Vad menar vi med ontologi? Vanligtvis ungefär "läran om det varande". Men vad menar vi med varande? Det tycks finnas olika typer av varande. Tal, relationer och materiella föremål "är", fast på olika sätt. Redan Aristoteles indelade varandet i olika kategorier, och så har många gjort efter honom. Även Wittgenstein, även om han aldrig använder ordet kategori i *Tractatus*. Wittgensteins närmaste motsvarighet till kategorier är formella begrepp, vilket vi inte ska beröra närmare här. Här ska vi nöja oss med att konstatera att Wittgenstein tidigt i *Tractatus* lyfter fram den ontologiska statuskillnaden mellan faktum och objekt, vilket vi ser i citaten ovan. Och han gör det på ett ganska drastiskt sätt. För vanligtvis brukar man anse att allting som "finns" i en ontologisk bemärkelse finns i världen. Det råder helt enkelt ett logiskt samband mellan begreppen "världen" och "ontologi". Mot bakgrund av detta tycks Wittgenstein i 1.1 göra en skarp ontologisk distinktion mellan sakförhållande och objekt. Och denna distinktion är helt annorlunda än den som råder mellan exempelvis 'funktion' och 'materiellt föremål'. Det är nästan så att man vill tolka det som att objekt inte "finns". Man skulle kunna säga att *objekten inte åtnjuter någon ontologisk status i den bemärkelse vi vanligen menar med uttrycket ontologisk status*. Om vi med ontologisk status menar på vilket sätt eller i vilken form existens föreligger, och vi med existens menar att något föreligger i

världen och därigenom är möjligt att förnimma skulle vi kunna säga att något som ej föreligger i världen heller ej existerar och därmed ej åtnjuter någon ontologisk status. Men vad kan då menas med något som ej föreligger i världen? Hur ska vi uppfatta att något kan föreligga, men ej i världen?

Vi avvaktar en stund med att försöka svara på detta och fortsätter till

2.022. Hur olik den verkliga en tänkt värld än må vara, så måste den uppenbarligen ha något - en form - gemensamt med den verkliga.

2.023. Denna fasta form består just av föremålen.

Det verkar som om objekten inte är något som tillhör världen, utan snarare en förutsättning eller en grund inte bara för världen, utan för alla världar som kan tänkas. Vi går tillbaka något i *Tractatus* och tittar på

2.0124. Om alla föremål är givna så är därmed även alla *möjliga* sakförhållanden givna.

2.013. Varje ting är, så att säga, i ett de möjliga sakförhållandenas rum. Detta rum kan jag tänka mig tomt, men icke tinget utan rummet.

2.013 har förbryllat vissa kommentatorer. Hur kan man tänka sig de möjliga sakförhållandenas rum tomt, när de möjliga sakförhållandena utgörs av totaliteten av alla objekt? Robert J. Fogelin (*Wittgenstein*, 1976, sid 9-10) föreslår att Wittgenstein inte menade rummet som en individuell totalitet. Istället:

We cannot conceive of a particular object except as located in space, but any portion of space (however large) may be thought of as empty of objects.

Men mot bakgrund av de nyss citerade paragraferna i *Tractatus* vill jag föreslå en annan tolkning av 2.013 som är i fas med ovannämnda ontologiska distinktion: Totaliteten av alla objekt (världens substans) är detsamma som de möjliga sakförhållandenas rum. Därför är det omöjligt att tänka sig att objekten kunde "existera" utan rummet. Att tänka på objekten är helt och hållet detsamma som att tänka på de möjliga sakförhållandenas rum. Men att tänka sig rummet tomt är inte, som Fogelin menar, detsamma som att tänka sig rummet utan objekt. (En sådan tanke vore enligt Wittgenstein logiskt omöjlig; det går inte att tänka en sådan tanke). Utan det är att tänka sig rummet utan sakförhållanden. Funnes det inga objekt, så skulle de möjliga sakförhållandenas rum inte vara *tomt*; det skulle inte *finnas*. Wittgenstein torde mena att när de möjliga sakförhållandenas rum är tomt, så är det inte tomt på möjligheter, utan på *realiserade* möjligheter. I det läget föreligger inga (positiva) fakta. Denna tanke är

enligt Wittgenstein tänkbar. Att något "existerar" är för Wittgenstein en fråga om sakförhållanden, inte om objekt. Objekt är inte något som "existerar". Det är *grunden* för det vi kallar existens. *Grunden* för vår ontologi. Objekten utgör inte världen, utan världens form. Det är *bestående* sakförhållandena som utgör världen. Att de möjliga sakförhållandenas rum är tomt innebär alltså att där inte finns några (realiserade) sakförhållanden. Anledningen till att Fogelin tolkar 2.013 på det sätt han gör är en följd av hans tolkning av 2.0121:

2.0121 Det skulle så att säga se ut som en slump, om ett sakläge i efterhand kunde anpassas till ett ting som kunde existera på egen hand.

Om tingen kan förekomma i sakförhållanden, så måste detta redan ligga i dem.

(Något logiskt kan icke vara blott-möjligt. Logiken sysslar med varje möjlighet, och alla möjligheter utgör dess fakta).

Liksom vi överhuvudtaget inte kan tänka oss rumsliga föremål utanför rummet eller tidliga utanför tiden, så kan vi icke tänka oss ett *enda* föremål utan möjligheten av dess förbindelse med andra.

Om jag kan tänka mig föremålet förenat i sakförhållandet, så kan jag icke tänka mig det utan *möjligheten* av denna förening [kursivering i original].

Fogelin citerar (*Wittgenstein* sid 6) bara den första meningen i 2.0121 och säger sedan:

Here Wittgenstein flatly denies the possibility of an object having a potential for both a combined and an uncombined status.

Fogelin fastslår på sidan 8:

If something is a possible constituent in state of affairs, then necessarily it is a constituent of *some* state of affairs. (from 2.0121)

Jag menar att om man läser hela 2.0121 så framgår det som inte är så tydligt i första meningen, nämligen att Wittgenstein syftar på att det inte är fallet att objekt kan existera utan *möjligheten* till kombination med andra objekt. Och det är inte samma sak som Fogelin säger. "På egen hand" i första meningen av 2.0121 torde betyda detsamma som "utan *möjligheten* till denna förening" i sista meningen. Enligt min uppfattning finns det inget stöd för tanken att ett objekt måste ingå i ett sakförhållande². Denna iakttagelse är viktig för den fortsatta diskussionen av objektens natur, eftersom Fogelins tolkning leder till otydligheter beträffande Wittgensteins ontologiska distinktion mellan världen och dess substans. För visserligen har Fogelin i en viss bemärkelse rätt i att objekten inte kan existera på egen hand. Men det innebär inte att de måste ingå i ett sakförhållande, utan att vi inte kan säga att objekten existerar i samma bemärkelse som sakförhållandena. Denna tolkning stöds av det vi kan läsa på sid 14 och 15 i Fogelins bok. Fogelin citerar där:

2.0211 Hade världen ingen substans, så skulle meningsfullheten av en sats bero på om en annan sats är sann.

3.24 ...Den sats, vari det talas om något sammansatt, blir icke nonsens utan helt enkelt falsk, när detta icke existerar.

Fogelin medger att han har svårigheter att få dessa två att gå ihop och skriver:

It thus seems [apropå 2.0211] that if there are no simples, then the *truth* - not the *meaning* - of one proposition will always depend upon the truth of another. This, perhaps, is a bad enough result, but it is not the result Wittgenstein speaks about at 2.0211. In sum, I do not know how to make the argument in the 2.02s square with the statement at 3.24.

Anledningen till Fogelins problem är att han inte uppmärksammar att Wittgenstein syftar på två olika *slags* existens i 2.0211 respektive 3.24. Denna skillnad blir förståelig endast om man ser dessa två utsagor mot bakgrund av den ontologiska distinktionen. I 3.24 pratar Wittgenstein om att *inte existera i världen*, som kontrast mot att existera i världen. Detta sätt att använda ordet existera förekommer bara i fråga om företeelser som *kan existera* (i världen). Komplex o dyl är saker som *kan existera* eller *inte existera*. När Wittgenstein i 2.0211 säger "hade världen ingen substans...", så menar han något helt annat. Världens substans är enligt Wittgenstein inget som kan eller inte kan existera. Den är grunden för all existens, det som gör att existens kan komma i fråga. Utan världens substans kan inte frågan om existens väckas. Allt tal om existens i fråga om objekt är nonsens. Uttryckt på ett annat sätt: Om en elementarsats är falsk finns det inget sakförhållande som svarar mot den. Det hade kunnat finnas ett sådant och då hade satsen varit sann. Men om det inte finns någon substans, då finns det heller inget sanningskriterium eftersom det inte finns något att jämföra satsen med. Då är satsen varken sann eller falsk, dvs den saknar mening³. Tanken att vi måste tolka Wittgenstein på detta sätt är en följd av iakttagandet av den ontologiska distinktionen (1.1, 2.0124, 2.04) vid tolkningen av de utsagor i *Tractatus* (2.0211 och 3.24) som Fogelin inte kan få att gå ihop.

Vi ska nu kasta en blick på de relationer som råder mellan de i Wittgensteins ontologi ingående entiteterna. Dessa är

1. saklägen
2. sakförhållanden
3. objekt

Saklägen kan analyseras i termer av sakförhållanden, dvs ett sakläge består av mer än ett sakförhållande. Sakförhållanden i sin tur kan analyseras i termer av objekt, dvs ett

sakförhållande består av mer än ett objekt. Objekten slutligen kan inte analyseras, och detta är något som är essentiellt för dem. I vår strävan att förstå den ontologiska distinktionen måste vi nu fråga: Förhåller sig objektet till sakförhållandet på exakt samma sätt som sakförhållandet till sakläget? Ja, det verkar ju så när vi betraktar ovanstående analys. Mellan 1. och 2. tycks råda en helhet-del-relation som är likadan som mellan 2. och 3. Men samtidigt säger Wittgenstein i 1.1 att världen utgörs av totaliteten av fakta (dvs realiserade sakförhållanden). Varför säger han inte att världen utgörs av objekten om nu totaliteten av realiserade sakförhållanden kan analyseras i termer av objekt? Anledningen till detta är att världen visserligen i en bemärkelse utgörs av objekten, men detta är inte tillräckligt som beskrivning. Objekten ensamma är inte detsamma som världen. Wittgenstein definierar relationen mellan objekten och världen på följande vis:

2.0272 Föremålets konfiguration utgör sakförhållandet.

2.04 Inbegreppet av alla bestående sakförhållanden är världen.

Med andra ord: En analys av världen leder oss dels till objekten och dels till hur de är kombinerade med varandra. Och vi har sett att totaliteten av alla objekt är detsamma som de *möjliga* sakförhållandenas rum, och detta är detsamma som totaliteten av alla möjliga världar. Wittgenstein kallar även totaliteten av alla objekt för *det logiska rummet*, dvs totaliteten av alla möjligheter som utgör logikens fakta.

Låt oss nu göra en kompletterande iakttagelse avsedd att gynna förståelsen av begreppet objekt samt den ontologiska distinktionen. Betrakta 5.552:

5.552 Den "erfarenhet", som vi behöver för att förstå logiken, är icke att något förhåller sig så eller så utan att något *är*, men detta är *ingen* erfarenhet.

Logiken går *före* all erfarenhet - att något är *så* eller *så*.

Den går före Hur, men icke före Vad.

Wittgenstein talar här om logiken på ett sätt som för tankarna till vad som sagts ovan ifråga om objekten och den ontologiska distinktionen. Hade Wittgenstein sagt ovanstående om objekten skulle vi sett det som ytterligare ett stöd för den ontologiska distinktionen. Men jag menar att det *är* ett stöd för den ontologiska distinktionen. Hur då? Låt oss betrakta följande iakttagelse av Alberto Coffa (*The semantic tradition from Kant to Carnap*, 1991, sid 64-65):

"The logical" - it would be a serious error to misunderstand what Frege meant by this recurring expression in his early writings. What Frege and Russell called "logical," what Husserl called a "logical"

investigation, what Meinong called "*Gegenstandstheorie*," and what Wittgenstein termed a "logico-philosophical" observation are close relatives; they should not be confused with what is now called logic, after formalism and set theory have come to dominate the field. Their "logic" was our semantics, a doctrine of content, its nature and structure, and not merely of its "formal" fragment...

When Frege defined as his goal "to isolate the logical"...and "to separate sharply the psychological from the logical, the subjective from the objective" (*The Foundations of Arithmetic*, p. xxii), he was clearly implying that his target, the logical or objective element in thought, is not what remains in judgment when content is excluded but what remains when we discard the specifically *psychological* element.³

Tolkar man "logik" i 5.552 på det sätt Coffa menar att detta begrepp användes vid denna tid så innefattar detta begrepp objekten. Objekten, sett på detta vis, var för Wittgenstein logikens yttersta rekvisita, dess essens. Objekten är det Wittgenstein kallar "Vad" i 5.552, det som föregår erfarenheten. "Vad" syftar på *vad* som kan kombineras. "Hur" är detsamma som *hur* objekten är konfigurerade, dvs vilka sakförhållanden som råkar föreligga, vilket kan vara föremål för vår erfarenhet. Coffas tolkning är i fas med betraktandet av totaliteten av objekt som det som *utgör* det logiska rummet och därmed en gräns för logiken. Här framträder logikens grund som något som är oberoende av språk och människor. Wittgenstein hade i just denna bemärkelse en klassisk syn på logiken när han skrev *Tractatus*, vilket var i fas med Russell, Frege, Hilbert m fl (se även nedan sid 24-25). Han skulle senare ändra sig på den punkten. I själva verket hade han redan börjat ändra sig. Den ontologiska distinktionen är en konstruktion ämnad att lösa de problem Wittgenstein såg hos klassisk logik och uttalad realism. Konstruktionen ger utrymme för en antirealism (objekten är inte föremål för erfarenhet; alltså är de produkter av vårt tänkande; alltså är logikens grund något som ej är oberoende av vårt tänkande) samtidigt som Wittgenstein inte ville överge realismen (även om världens substans inte kan vara föremål för vår erfarenhet, så *måste* den finnas där oberoende av vårt tänkande).

I våra försök att förstå objektens natur ska vi mot bakgrund av det nyss sagda göra ytterligare en iakttagelse. Det finns en skillnad mellan relationsparet 1. och 2. respektive 2. och 3. Denna skillnad består i att det är unikt för helhet-del-relationen mellan 2 och 3 att delen, dvs objektet, *endast* kan uttryckas i termer av del i en större helhet, medan saklägen och sakförhållanden kan beskrivas i *både* holistiska och molekylära termer. Detta beror naturligtvis på att objektet per definition är oanalyserbart; det saknar struktur. Detta är essentiellt för objektet, samtidigt som det tycks vara essentiellt för allt vi kan erfara (åtminstone i fråga om fysiska föremål) att det är analyserbart. Alla kroppar kan delas, dvs det finns inget fysiskt föremål som ej kan delas. Samtidigt är objekten ej delbara. Alltså kan vi inte erfara objekten. Alltså kan inte dessa utgöra en del av (den förnimbara) världen. Kravet på objektet som

oanalyserbart verkar alltså leda till Wittgensteins ontologiska distinktion, där objektet är en teoretisk entitet och som sådan inte utgör en självständig del av världen. Objektet föreligger inför oss endast i form av en imaginär entitet, men denna entitet är en produkt genererad av ett logiskt resonemang utifrån premisser baserade på erfarenhet.

Efter dessa första reflektioner över den ontologiska distinktionen ska vi lämna densamma för att i uppsatsens **Del III** återkomma till den och studera vilka konsekvenser det har att behandla frågan om objektens status mot bakgrund av den.

DEL II

1. Vad är ett objekt? Svar enligt Stenius

Den breda tolkningen och dess problem

Jag har valt en klassisk tolkning av *Tractatus* som exempel på den breda tolkningen, nämligen den som återfinns i *Wittgenstein's Tractatus* av Erik Stenius från 1960. Denna bok har haft ett stort inflytande på hur vi ska uppfatta den tidigare Wittgenstein. Ett exempel på det är en av de tolkningar som omnämndes i citatet av D Pears på sid 2 ovan: *Investigating Wittgenstein* (1986) av J och M Hintikka.

Stenius påstår alltså att Wittgenstein med objekt bl a menade egenskaper och relationer. Ett allvarligt problem med Stenius' tolkning är att den leder till valet mellan å ena sidan diverse motsägelser, å andra sidan en regress. Ett annat stort problem är att Stenius inte till fullo redogör för detta; visserligen påpekar han problem med koherensen i vissa avsnitt av *Tractatus*, men han utreder inte till fullo frågan huruvida det finns ett samband mellan denna inkoherens och den breda tolkningen.

Innan vi går in på denna problematik ska vi kasta en snabb blick på vilken roll den ontologiska distinktionen har för Stenius. Denna distinktion är inget Stenius lyfter fram. Tvärtom, det är uppenbart att den ovan redovisade synen på den ontologiska distinktionen inte alls rimmar med den breda tolkningen. Visserligen pekar Stenius och andra förespråkare av den breda tolkningen på objektens oanalyserbarhet som något som talar för att vissa egenskaper och relationer är objekt, eftersom dessa är oanalyserbara. Men denna syn kräver en helt annan tolkning av t ex 1.1 än den här redovisade, eftersom vi kan kräva mer av ett objekt än att det ska vara oanalyserbart; det ska ej vara föremål för erfarenheten. Och det är ju essentiellt för såväl egenskaper som relationer att de kan erfaras. Hintikka & Hintikka förespråkar (som Pears påpekar i citatet sid 2 ovan) en extrem tolkning som går ut på att objekten i själva

verket är sinnesdata, vilket står i omedelbar konflikt med den ontologiska distinktionen och exempelvis 1.1.

Därmed ska vi gå över till att studera de nämnda problemen med den breda tolkningen. Stenius menar (*Wittgenstein's Tractatus* sid 63):

Citat 1:

Wittgenstein counts as 'things' not only individual objects but also predicates with different number of places.

Detta ska ses mot bakgrund av de kategoriala distinktioner Stenius tidigare gjort (*WT* sid 21):

Citat 2:

The categories we need to deal with in the following discussion are (a) the category of (*individual things* (substance), (b) the category of the *predicates* of individual things, which is subdivided into *monadic* predicates (i.e. qualities), *binary* predicates, *ternary* predicates, etc. (i.e. relations with different number of places), (c) the category of *facts*.

(Med substans torde Stenius här avse substans i en Aristotelisk mening, dvs inte substans i den mening som den breda tolkningen tillskriver Wittgenstein, eftersom den breda tolkningen just bygger på att det föreligger en distinktion mellan dessa båda meningar. Wittgenstein säger ju (2.021) att substansen utgörs av objekten, vilket ju innebär att de båda ovanstående citaten skulle vara inkompatibla om Stenius i det andra citatet menar substans i Wittgensteins bemärkelse).

Stenius tar fasta på och utgår från ovan nämnda förhållande mellan individuella objekt, egenskaper och relationer när han senare (*Wittgenstein's Tractatus* kap VI och VII) beskriver bildteorin i termer av bilden som en isomorf avbildning av sakförhållandet, dvs som en avbildning i kraft av strukturlikhet mellan bild och sakförhållande med avseende på multiplicitet och kategoritillhörighet ifråga om de element som ingår i bild respektive sakförhållande. Isomorfi är en vedertagen relation inom matematik och logik.

Låt oss nu betrakta ett exempel från Stenius (*Wittgenstein's Tractatus* sid 127) (vi låtsas att det är en elementarsats):

(i) The moon is smaller than the earth

Detta kan skrivas symboliskt på följande vis:

(i') mSe

Nu ska vi analysera hur denna sats förhåller sig till världen, dvs på vilket sätt den avbildar verkligheten. Stenius föreslår först att man analyserar detta som tre namn med tre referenter enligt följande:

Analys I:	Namnet 'm' - månen
	Namnet 'e' - jorden
	Namnet 'S' - mindre-än-relationen

Vänsterledet representerar här språket och högerledet världen. Frågan är nu: Vad är referenterna för slags entiteter enligt den breda tolkningen? Det finns två skäl att betrakta de tre referenterna som tre objekt (objekt uppfattat enligt den terminologi som den breda tolkningen tillskriver *Tractatus*); det första är att månen och jorden är individuella objekt och därmed, som vi sett i citat 1, att betrakta som objekt, samtidigt som mindre-än-relationen såsom varandes en tvåställig relation enligt samma citat också är att betrakta som ett objekt. Det andra är att Wittgenstein uttryckligen i *Tractatus* säger att objektet är namnets referent (3.203). Stenius underkänner emellertid själv Analys I på följande grunder (*Wittgenstein's Tractatus* sid 130):

Corresponding elements [vid isomorf avbildning] should always belong to the same category. The name 'S' is an [individual] object whereas the corresponding element of the prototype is a dyadic relation.

Vi förutsätter att Stenius här använder en terminologi i enlighet med citat 2, som alltså inte sammanfaller med den terminologi han själv tillskriver Wittgenstein i *Tractatus*; själva poängen med den breda tolkningen är ju att den tolkar termen 'objekt' som ett uttryck för *både* individuella objekt och relationer. Han grundar istället sin terminologi på vad som krävs för att åstadkomma isomorfi, nämligen likhet i fråga om *kategorial* struktur (det är för att tydliggöra detta som jag poängterat att Stenius, uttryckt i den terminologi den breda tolkningen tillskriver Wittgenstein, avser 'individuella objekt' när han säger 'objekt' i citatet ovan).

Stenius fortsätter sin kritik av analys I (*Wittgenstein's Tractatus* sid 131):

In reality the elements 'm', 'S' and 'e' cannot in themselves form a fact, because a fact cannot have as components only individual objects but must contain also a 'complementary' *predicative* component... If we conceive of the sign 'mSe' as a complex *object*, we could say that it consists of the objects 'm', 'S' and 'e', but if we conceive of it as a fact, this fact must be *that* these signs are arranged in a certain way, i.e. that a certain triadic relation holds between them. This relation could, for instance, be described thus: 'the relation that holds between three objects, when the first is immediately to the left of the second and the second is immediately to the left of the third'. I shall call it the *triadic concatenation relation*. But if the sentence-token is analysed in such a way that the three names and the triadic concatenation relation appear as its elements, then it is a fact composed of *four* elements. And then it cannot be

isomorphic with the fact that the moon is smaller than the earth, because this fact is analysed into three elements only.

Oavsett de speciella villkor som gäller för att isomorfi ska föreligga (isomorfi är något som aldrig nämns i *Tractatus*) så säger Wittgenstein i 4.04:

4.04 I satsen måste man kunna skilja mellan exakt lika många element som i det sakläge den framställer. Bägge måste äga samma logiska (matematiska) multiplicitet...

Stenius löser problemet genom att inte betrakta symbolen 'S' som ett objekt i det faktum som den komplexa språkliga entiteten 'mSe' utgör (*Wittgenstein's Tractatus* sid 131):

For it to be possible that (i) [dvs. analys I] should be regarded as an isomorphic picture of what it describes, it must therefore be analysed in terms of three elements only, two individual objects and one dyadic relation. And this is indeed possible. But then we cannot take the symbol 'S' as a *relevant object* (cf. p. 94 f.) of the sentence as a fact, but must regard it only as a *characteristic* of a dyadic relation...

Denna tvåställiga relation definierar sedan Stenius som:

The relation which holds between two objects when the first is to the left and the second to the right of the letter 'S'. The dyadic relation in question I shall call the 'S'-relation.

Detta ger följande analys:

	Namn 'm'	-	månen
Analys II:	Namn 'e'	-	jorden
	'S'-relationen	-	mindre-än-relationen

Här måste vi ställa samma fråga som inför Analys I, nämligen: Är entiteterna i det högra ledet objekt i den mening som termen objekt förekommer i *Tractatus*? Om Stenius skulle svara nej på den frågan motsäger han sig själv eftersom han tidigare (citat 1) sagt att Wittgenstein räknar relationer som objekt i *Tractatus*. Om han skulle svara ja på samma fråga så följer av detta svar kombinerat med 3.201 (som säger att objektet är namnets referent) att 'S'-relationen är ett namn. Men denna slutsats är inte kompatibel med 3.26:

Namnet kan icke vidare analyseras genom någon definition: det är ett urtecken.

Varför inte? Därför att om 'S'-relationen är ett namn så är det *två* saker som bestämmer dess betydelse, dvs *två* saker som är essentiella för *detta* namn; dels som Stenius säger

vad som står till höger respektive till vänster om 'S', men också vad 'S' själv symboliserar. Stenius egen definition av 'S'-relationen säger oss att 'S'-relationen är analyserbar, vilket alltså står i uppenbar konflikt med 3.26. Vi inser också efter en smula reflektion att en asymmetrisk relation inte *är möjlig* att uttrycka språkligt utan att *både* tala om vilken relation det är fråga om *samt* att tala om hur de individuella objekten ifråga förhåller sig till varandra med avseende på asymmetrin. Denna omöjlighet utgör den slutliga återvändsgränd för den version av den breda tolkningen som Stenius förespråkar. Detta problem berörs inte av Stenius.

Stenius säger aldrig uttryckligen att 'S'-relationen är ett namn, men som framkommit ovan blir kollisionen med den breda tolkningen bara än mer omedelbar om man väljer att kalla 'S'-relationen för relation (motsägelse uppstår med citat 1). Andra anhängare av den breda tolkningen kallar explicit 'S'-relationen för namn, t ex Hintikka & Hintikka (*Investigating Wittgenstein*, 1986, sid 38):

....It has been found here what this third ingredient is. It is the relation which consists in two individual names' flanking a symbol correlated with a certain relation in the world. Now this third ingredient of the proposition must according to Wittgenstein's *Tractatus* be a *name*. Here what a name is, for Wittgenstein, is not a linguistic *symbol* (e.g., the letter 'R') [Hintikka&Hintikka använder aRb istället för mSe], but a certain linguistic *relation* (i.e., that of flanking a particular letter). This usage may sound utterly strange. Yet it is merely the precise linguistic counterpart to the idea that a relation obtaining in the world has as its linguistic counterpart a linguistic *relation*. Far from being strange, this idea is almost a matter of course for those who are taking seriously Wittgenstein's idea of an elementary proposition as an isomorphic representation (e.g., Stenius).

Inte nog med att detta synsätt står i konflikt med 3.26. Det står också i konflikt med själva tanken på isomorfi. Kravet på strukturellhet i fråga om kategoritillhörighet säger oss att om 'mindre än'-relationen' representeras av 'S'-relationen så är 'S'-relationen faktiskt inte bara ett namn utan också en relation, helt i enlighet med citatet från Hintikka & Hintikka ovan. I klartext innebär detta att enligt Stenius och Hintikka & Hintikka utgör förhållandet, att 'm' står till vänster och 'e' till höger om 'S' och att 'S' betyder 'mindre än', en relation. En "språklig relation" som Hintikka & Hintikka (och Stenius) säger. Denna relation (om det nu är en relation) är alltså komplex på ett sätt som dess korrespondent 'mindre än'-relationen' inte är. Detta är inte förenligt med det krav på likhet i fråga om kategoritillhörighet som följer från Stenius' teori om elementarsatsen som en isomorf avbildning av sakförhållandet⁴.

Vi har alltså konstaterat att påståendet att Wittgenstein med termen *Gegenstand* bland annat avsett relationer inte är kompatibelt med t ex 3.203 och 3.26. Problemen uppstår oavsett om vi tillämpar *Analys I* eller *Analys II*. Stenius inser att det finns problem men anser dock inte att det beror på att den breda tolkningen kan vara felaktig. Han menar att vissa

passager i *Tractatus* tyder på att Wittgenstein godtog Analys I men inte Analys II samtidigt som andra passager tyder på motsatsen. Stenius drar slutsatsen att Wittgenstein vacklat mellan Analys I och Analys II (*Wittgenstein's Tractatus* sid 132) och menar att detta dilemma är orsakat av det obskyra i att kalla relationer för objekt. Men Wittgenstein har aldrig sagt att relationer är objekt, utan Stenius hänvisar här till sin egen slutsats (*Wittgenstein's Tractatus* sid 63), vilken tillskriver Wittgenstein denna "obskyra" ontologi. I samband med detta vill jag poängtera två saker:

1. Stenius är vid denna punkt i praktiken mycket nära att underkänna sin egen slutsats (dvs citat 1), på vilken den breda tolkningen vilar, men väljer istället att hålla fast vid den breda tolkningen.

2. Stenius har i detta sammanhang ändå inte lyft fram och redovisat de mest centrala utsagorna i *Tractatus* som mot bakgrund av den breda tolkningen skulle tillskriva Wittgenstein ömsom Analys I och ömsom Analys II, dvs de utsagor som inte är kompatibla med den breda tolkningen. Skepsisen mot den breda tolkningen ökar ytterligare när man ser hur grundläggande för hela *Tractatus* dessa utsagor är (jag menar då främst 3.203 och 3.26).

Det finns en möjlig utväg ur dilemmat som måste undersökas. Stenius tar upp den (*Wittgenstein's Tractatus* sid 132), och den går ut på att i stället för att kalla 'S'-relationen för namn ta fasta på den analys som beskriver satsen 'mSe' såsom bestående av två individuella objekt, en tvåställig relation och en treställig relation. Det korresponderande sakförhållandet analyseras på samma sätt. Vi får då:

$$\text{Analys III:} \quad R \left\{ \begin{array}{l} \text{Namn 'm'} - \text{månen} \\ \text{Namn 'e'} - \text{jorden} \\ \text{Namn 'S'} - \text{mindre-än-relationen} \end{array} \right\} R'$$

Analys III kan också skrivas: $R('m', 'S', 'e') - R'(m, S, e)$

R och R' är här treställiga relationer som korresponderar mot varandra. På detta vis uppfylls villkoret om samma multiplicitet för elementarsats och sakförhållande samtidigt som alla entiteter är oanalyserbara. Stenius underkänner dock själv denna analys⁵ (*Wittgenstein's*

Tractatus sid 132-133). Vi ska ändå undersöka om det kan finnas någon möjlighet att via *Analys III* åstadkomma samstämmighet mellan den breda tolkningen och *Tractatus*.

Först måste vi fråga: Vad för slags entiteter enligt terminologin i *Tractatus* skulle den breda tolkningen hävda att R och R' är? Rent spontant skulle man tro att de också är objekt eftersom de är relationer. Men låt oss titta på följande:

2.0271 Föremålet är det fasta, bestående; konfigurationen är det växlande, obeständiga.

2.0272 Föremålets konfiguration utgör sakförhållandet.

2.03 I sakförhållandet hänger föremålen ihop som länkarna i en kedja.

2.031 I sakförhållandet förhåller sig föremålen till varandra på ett bestämt sätt.

2.032 Det sätt, varpå föremålen hänger ihop i sakförhållandet, är sakförhållandets struktur.

Av ovanstående citat tycks en sak framgå; nämligen att Wittgenstein gör en skillnad mellan å ena sidan objekten (föremålen), och å andra sidan de relationer som råder mellan dem (konfigurationen). Att nu betrakta R' som ett objekt medför två problem:

1. Om R' är ett objekt så måste (enl 3.203) R vara ett namn. Men Wittgenstein skriver i 3.202:

3.202 De i satsen använda enkla tecknen kallas namn.

Man kan knappast hävda att R är ett tecken i elementarsatsen 'mSe'.

2. Om man ändå hävdar att R' är ett objekt (vilket alltså står i motsättning till Wittgensteins explicita distinktion mellan objekten och de relationer som råder mellan dem) får vi en oändlig regress. (Om R' är ett objekt måste en fyrställig relation R'' råda mellan R' och andra objekt i sakförhållandet. Relationen R'' är då också objekt, vilket kräver en femställig relation etc.). Det är denna regress som nämndes i inledningen till detta avsnitt.

Sålunda har vi konstaterat att R inte kan vara ett namn och R' inte kan vara ett objekt. Kvarstår möjligheten att betrakta R och R' som relationer. Men att betrakta R' som en relation samtidigt som mindre-än-relationen är ett objekt medför två svårigheter:

1'. Det verkar onaturligt att betrakta R' som en relation, eller rättare sagt; hela idén med R' verkar onaturlig. Detta verkar vara Stenius syn på *Analys III*⁵, och anledningen till hans förkastande av densamma. Finns det något fog för att hävda att det finns en treställig relation som råder mellan månen, jorden och den relation som råder mellan dessa två? En sådan relation verkar vara konstruerad och överflödig.

2'. *Analys III* förutsätter att Wittgenstein gör skillnad mellan relationer och relationer. Vissa relationer är objekt, medan andra (de som utgör objektens konfiguration) är relationer. Men varför skulle vissa relationer vara objekt och inte andra? Det som gör att det är svårt att

tro att Wittgenstein kan ha resonerat på det sättet är att det förefaller så uppenbart att en sådan teori är i behov av någon form av postulerade kriterier för var gränsen mellan objekt av relationstyp och relationer som inte är objekt ska dras. Utan sådana kriterier kan inte teorin alls fungera. Några sådana kriterier finns inte i *Tractatus*, varför Analys III tycks förutsätta att Wittgenstein inte insett behovet av sådana. Dessutom innebär analys III svårigheter med möjligheten att betrakta relationen mellan elementarsats och sakförhållande som isomorf eftersom 'S' är ett tecken och 'mindre än-relationen' är en relation. Stenius uppmärksammar detta (*Wittgenstein's Tractatus* sid 133) och avslutar sin behandling av dessa problem med att konstatera att om Wittgenstein verkligen tänkt sig något i stil med analys III så finns det skäl att *korrigera* honom härvidlag.

Därmed har jag gått igenom alla de tänkbara möjligheter att formulera den breda tolkningen utan konflikt med grundläggande utsagor i *Tractatus* som jag kan se föreligger, och denna genomgång har inte lett till någon rimlig lösning.

2. Vad är ett objekt? Svar enligt Grasshoff

Den smala tolkningen och dess problem

Vi ska nu studera den smala tolkningen och dess problem. Enligt den smala tolkningen menade inte Wittgenstein att egenskaper och relationer är objekt. Endast oanalyserbara partikulära entiteter var objekt. Vi ska på samma sätt som med den breda tolkningen inleda med att betrakta hur den smala tolkningen går att förena med den ontologiska distinktionen. Låt oss titta på ett avsnitt ur Norman Malcolms *Nothing is Hidden*, 1986, sid 51:

In the *Tractatus* there is the same vacillation about whether the primary element can be said to *exist*. Strictly speaking, only a possible arrangement of elements can be said to exist or not. But 2.024 says: 'Die Substanz ist das, was unabhängig von dem, was der Fall ist, besteht.' Pears and McGuinness translate this as: 'Substance is what subsists independently of what is the case.' The trouble with translating *besteht* as 'subsists' is that it is such a hazy word. One could translate *besteht* as 'exists', or 'remains', or 'endures'. The most natural translation of the sentence would be: 'Substance is what exists independently of what is the case.' Substance is just the totality of simple objects. So 2.024 is saying that simple objects *exist* - though one is not supposed to say that.

Här observerar Malcolm den ontologiska distinktionen, men tillmäter den ingen betydelse. Han kritiserar också Pears och McGuinness försök att i sin översättning ta hänsyn till denna distinktion. Malcolm tolkar Wittgenstein som att objektens sätt att existera inte skiljer sig essentiellt från t ex sakförhållandenas sätt att existera, vilket strider mot den ontologiska

distinktionen. Det blir med Malcolms tolkning aldrig förståeligt varför Wittgenstein formulerat sig som han gjort i 1.1 och på andra ställen.

Men bortsett från Malcolm; kan man tänka sig den smala tolkningen på ett sätt som tar hänsyn till den ontologiska distinktionen? I så fall måste man först betrakta objekten som partikulära entiteter för vilka det är essentiellt att inte kunna vara föremål för vår erfarenhet. Detta verkar svårt, men sådana försök har gjorts och vi ska studera ett sådant, nämligen Gerd Grasshoffs uppsats *Hertzian Objects in the Tractatus*, 1997. Låt oss bara dessförinnan precisera den ovan nämnda allmänna svårigheten med den smala tolkningen om man med den smala tolkningen menar objekt som partikulära, fysiska entiteter. Betrakta återigen de citat ur *Tractatus* som vi hade i avsnittet om den ontologiska distinktionen:

2.022. Hur olik den verkliga en tänkt värld än må vara, så måste den uppenbarligen ha något - en form - gemensamt med den verkliga.

2.023. Denna fasta form består just av föremålen.

2.0124. Om alla föremål är givna så är därmed även alla *möjliga* sakförhållanden givna.

2.013. Varje ting är, så att säga, i ett de möjliga sakförhållandenas rum. Detta rum kan jag tänka mig tomt, men icke tinget utan rummet.

I 2.013 säger Wittgenstein att en värld där inget existerar är en tänkbar värld, dvs en värld som är logiskt möjlig. Men det verkar svårt att tänka sig att en värld där inget existerar är en värld där det finns (eller på något sätt föreligger) partikulära, fysiska entiteter. Detta verkar strida mot vad vi i allmänhet menar med partikulära entiteter. Den smala tolkningens formulering 'partikulära entiteter' verkar inte skänka objekten en ontologisk särart som är tillräckligt utpräglad för att svara upp emot 1.1 och den ontologiska distinktionen.

Nu till Grasshoffs uppsats. Grasshoff formulerar tre punkter (*Hertzian Objects* sid 88) i fråga om vilka *Tractatus* enligt hans mening oftast missuppfattas:

1. Det är ett missförstånd att Wittgenstein fick sina viktigaste impulser från Russell och Frege.

2. Det är ett missförstånd att *Tractatus* främst handlar om språket och att de ontologiska ställningstaganden som Wittgenstein gör är underordnade de logiska eller språkliga.

3. Det är ett missförstånd att Wittgenstein hävdade elementarsatsernas existens på rent logiska grunder och att han inte kunde ge exempel på elementarsatser eller objekt.

Istället menar Grasshoff att:

- 1'. Wittgenstein fick sina viktigaste impulser från Heinrich Hertz⁶.
- 2'. Wittgensteins bildteori är en utveckling av Hertz' vetenskapsteoretiska formuleringar av den vetenskapliga teorin som bild av verkligheten.
- 3'. Wittgensteins ontologi är intimt besläktad med Hertz' ontologi, och Wittgenstein ger indirekta exempel på objekt i *Tractatus* och t.o.m. direkt exempel i *Prototractatus*.

Man kan säga att Grasshoff förespråkar en tolkning som tillskriver Wittgenstein en substantiell realism som säger att Wittgenstein hade en klar tanke om objekten som "materiella punkter", ett begrepp definierat av Hertz i dennes "*Prinzipien der Mechanik*" (som man vet att Wittgenstein läst och påverkats av). Grasshoff utesluter egenskaper och relationer som objekt, och ansluter sig därmed till den smala läsningen. Den finns dock skillnader mellan Grasshoff och många andra kommentatorer som förespråkar den smala tolkningen, och det är punkt 2' och 3' ovan. Grasshoff menar att det inte var logiska överväganden som gjorde att Wittgenstein 'kände sig tvungen' att anamma begreppet enkla objekt, utan att Wittgenstein från början utgick från tanken på förekomsten av sådana materiella punkter och med utgångspunkt av detta formulerade sin teori om språket som en bild av världen. Man kan säga att Grasshoff tolkar *Tractatus* så att den inte handlar så mycket om en logisk atomism, utan mera en 'vanlig' atomism. Att påstå att Wittgenstein faktiskt i *Prototractatus* har givit exempel på vad som är ett objekt är också en ovanlig ståndpunkt.

Grasshoffs syn på objekten i *Tractatus* är intressant, eftersom den verkar vara, åtminstone vid en första anblick, förenlig med den ontologiska distinktion mellan världen och världens substans som jag lyft fram i inledningen av denna uppsats. Hertz definition⁷ innebär att materiella punkter ej ensamma kan utgöra erfarenhetsobjekt, samtidigt som de bildar grunden för materia, materiella egenskaper och materiella relationer. Grasshoff sammanfattar sin syn på objekten (*Hertzian Objects* sid 112):

- (a) Things, as simple objects in the external world, are material points.
- (b) Two things stand in a relation aRb and constitute thereby matter. All more complex constellations can be reduced to them.

Han menar vidare att Russell i sitt förord till *Tractatus* missförstått Wittgenstein när han säger att Wittgensteins arbete i första hand präglades av logiska ställningstaganden. Grasshoff anför bl a ett citat ur *Notebooks* (sid 67) för att motivera detta:

The division of the body into *material points*, as we have it in physics, is nothing more than analysis into *simple components*.

Grasshoff lyfter även fram 6.3432 där han menar att Wittgenstein refererar till materiella punkter som objekt:

6.3431 Tvärs igenom hela den logiska apparaten talar likväl de fysikaliska lagarna om föremålen i världen.

6.3432 Vi får icke glömma, att en beskrivning av världen genom mekaniken alltid är helt och hållet generell. Det kan t. ex. där aldrig bli tal om *bestämda* materiella punkter utan alltid bara om *några vilka som helst*.

Han understryker också den i sammanhanget stora vikten av två satser i *Prototractatus*:

2.0141 Let the thing be the material point surrounded by infinite space. It is obvious that the material point cannot be imagined without indefinite space.

2.01411 The point in space according to this view is a place of argument.

Om dessa säger Grasshoff (*Hertzian Objects* sid 116):

One cannot imagine a more unambiguous statement about simple objects!

Grasshoff menar att Wittgenstein här definierar objekten som Hertzianska materiella punkter och därmed ger ett exempel på objekt. Men även om Wittgenstein menade på det viset (vilket är långt ifrån klart) så vet vi inte vad detta är värt förrän vi vet hur vi kan överbrygga gapet mellan något oanalyserbart och något komplext. Och det tror jag inte att ens Hertz gjorde anspråk på att veta. M.a.o: Hur, enligt Grasshoff, skulle Wittgenstein förklara på vilket sätt Hertz' materiella punkter kan generera den materiella världen?⁸

Det är också ett problem för Grasshoffs tolkning att han menar att Wittgensteins formuleringar inte skall vara produkten av en logiskt resonemang. Den syn på objekten Grasshoff tillskriver Wittgenstein utesluter ju att de skulle kunna vara föremål för vår

erfarenhet och då tycks logiskt resonemang vara den enda vägen att gå. Fogelin tror annorlunda än Grasshoff och citerar från *Notebooks* (Wittgenstein sid 16):

“And nothing seems to speak against infinite divisibility. And it keeps on forcing itself upon us that there is some simple indivisible, an element of being, in brief, a thing.” (NB, p 62)

I think that the phrasing here is just right: the doctrine of simples was something that Wittgenstein found himself forced to adopt.

Problem för Grasshoff tanke i fråga om hur Wittgenstein kom fram till sina objekt finns också i följande paragrafer av *Tractatus*:

2.0211 Hade världen ingen substans, så skulle meningsfullheten av en sats bero på om en annan sats var sann.

3.23 Kravet på de enkla tecknens möjlighet är kravet på meningens bestämdhet.

Dessa satser tyder på att Wittgenstein utgick från kravet på att meningen måste vara bestämd. Denna tolkning styrks också av Wittgensteins egen kritik i *FU*. Den huvudsakliga måltavlan för denna kritik är dels idén om meningen måste vara bestämd, dels *vad* det är som gör att de språkliga uttrycken har mening; kort sagt vad språklig mening i själva verket utgörs av. Han kritiserar visserligen också tanken på att det skulle finnas någon absolut enkelhet, men då tyngdpunkten ändå ligger på frågan om meningens bestämdhet verkar det som att detta var det centrala och kravet på enkelhet mera en följd av detta krav.

Sammanfattningsvis kan man alltså beskriva Grasshoffs tolkning med ett citat ur *Hertzian Objects* (sid 95):

There is an alternative interpretation. One could reject the rigorous logicistic view and concede that metaphysical assumptions contribute to the structuring of elementary sentences⁸. Instead of reflecting first about language, one starts with *metaphysical* assumptions about simple objects and their combination in a state of affairs. Using the corresponding principle of the picture theory such a metaphysical structure must then be reflected in the symbolic forms which describe it.

Varur vi alltså kan urskilja två problem för Grasshoffs tolkning:

1. Det verkar mot bakgrund av Wittgensteins beskrivning av de ontologiska förhållandena i *Tractatus* otillräckligt att hävda att han med objekt menade materiella punkter i Hertz' bemärkelse. Grasshoffs tolkning säger inget om hur vi ska överbrygga gapet mellan objekt och sakförhållande, eller med andra ord: hur kan materiella punkter generera materia genom att konfigureras med varandra? Det verkar vara en brist i Grasshoffs teori att denna fråga inte behandlas⁸ (se även nedan sid 28).

2. Grasshoffs hävdande att Wittgenstein inte kommit fram till sin uppfattning av begreppet objekt uteslutande genom ett logiskt resonemang utifrån språkliga eller språklogiska premisser är problematiskt för det första eftersom de citerade 2.0211 och 3.23 samt Wittgensteins kritik i *FU* tyder på motsatsen, och för det andra eftersom det inte följer av antagandet att Wittgenstein övertog och utvecklade Hertz idéer att ontologin i *Tractatus* ej är en produkt av ett logiskt resonemang utifrån språkliga premisser. Tvärtom; Hertz själv tog avstamp ur rent logiska ställningstaganden vid definitionen av materiella punkter som (rent teoretiska) beståndsdelar i världen. Vid formulerandet av villkoren för betraktandet av den vetenskapliga teorin som en bild av världen fastslog Hertz (*The Principles of Mechanics* sid 2):

We should at once denote as inadmissible all images which implicitly contradict the laws of our thought. Hence we postulate in the first place that all our images shall be logically permissible...

Och på sid 3:

What enters into the images, in order that they may be permissible, is given by the nature of our mind.

Man kan hålla med Grasshoff om att Wittgenstein kan ha utgått från Hertz och utvecklat dennes teori om den fysikaliska teorin som en bild av världen till att gälla hela språket. Däremot håller jag inte med om att båda i så fall utgick från metafysiska antaganden utan tvärtom tror jag att båda utgick från premisser som har med vårt tänkande att göra och därifrån sökte säga något om världen. Hertz' bildteori handlar om fysiken men utgår inte från den. Hertz yttrar sig från en filosofisk ståndpunkt. När Grasshoff säger (3' sid 19 ovan) att Wittgensteins ontologi är intimt besläktad med Hertz' ontologi (antydande att detta inte uppmärksammas) visar han aldrig på vilket sätt Hertz' ontologi skiljer sig från den som tillskrivs Wittgenstein av dem Grasshoff kritiserar.

3. Vad är ett objekt? Svar enligt Ishiguro

Den antirealistiska tolkningen och dess problem

I uppsatsen *Use and Reference of Names* (1969) för Hidé Ishiguro fram en annan tolkning. Hon tar avstamp från 3.3 i *Tractatus*:

Endast satsen har mening; endast i satsens sammanhang har ett namn betydelse.

Hon menar att (*Use and Reference of Names* sid 20-21):

...the identity of the object referred to is only settled by the use of the name in a set of propositions.
...it is only by determining the use of a name that one can determine its reference...

Ishiguro ger alltså uttryck för en utpräglad antirealism där objektet är underordnat namnet. Detta skulle kunna gå ihop med den ontologiska distinktionen såtillvida att ett objekt inte är något som har självständig existens, något slags konkreta atomer som vi hittar vid en fullständig analys av världen. Begreppet objekt går enligt henne bara att karakterisera i termer av namn. Hon menar att Wittgensteins objekt i själva verket är instantieringar av oanalyserbara egenskaper (*Use and Reference of Names* sid 45). Denna slutsats följer enligt henne från 3.3, och uppsatsen innehåller en inte okontroversiell argumentation som stöd för tanken att namnet är mer grundläggande än objektet. Här ska vi inte behandla dessa detaljer utan i första hand exponera de omedelbara problem denna tolkning för med sig. Dessa är i huvudsak två:

1. Det är klart att världen i oanalyserbar form måste vara något som består av ett mycket stort antal entiteter, större än vi kan fatta. Om dessa objekt är underordnade språket så kan ett objekt endast föreligga för oss genom att dess namn föreligger för oss. På något vis måste då språket a priori vara utrustat med lika många namn som det finns objekt, eller rättare sagt; antalet objekt i världen bestäms av antalet namn i språket. Detta förefaller orimligt. Det är oklart hur Ishiguro tolkar begreppet namn, men hon verkar inte ta fasta på att det i *Tractatus* sägs att mot varje objekt svarar ett namn. Betrakta 3.22: "Namnet är en representant i satsen för föremålet". Härav följer att det måste finnas väldigt många namn, många fler än vi kan tänka. Hur kan då vårt användande av namnen säkerställa vilket objekt ett visst namn refererar till, när vi inte ens kan överblicka eller veta vilka namn vi använder? Sats och sakförhållande har samma matematiska multiplicitet (4.04). Alltså finns det lika många namn som det finns objekt. Sålunda kan inte ett namn ha olika objekt som betydelse beroende på satssammanhanget. Wittgenstein kan med 3.3 menat något annat än det Ishiguro tror och som hon så starkt tar fasta på. Han kan ha menat att det är vårt vardagsspråksanvändande som ytterst bestämmer vad våra satser eller ord refererar till och därmed vilka namn som skulle framkomma vid en analys, vilka namn som är aktuella. Ett enskilt namn kan inte sägas ha någon betydelse på samma sätt som ett enskilt objekt inte kan sägas existera (se även sid 26 nedan).

2. Den antirealistiska tolkningen rimmar inte heller med 2.0211:

Hade världen ingen substans, så skulle meningsfullheten av en sats bero på om en annan sats är sann.

Wittgenstein säger här att det är objekten som ytterst säkerställer att satser är meningsfulla. Detta innebär att relationen som råder mellan namn och objekt är sådan att vi måste gå till substansen för att se ett namns betydelse, inte till språkanvändningen.

DEL III

1. Sambandet mellan den ontologiska distinktionen och DEL II

Vi ska nu försöka precisera sambandet mellan det som sagts om den ontologiska distinktionen och de exempel på tolkningar som givits i **DEL II**. Frågan är: Vilken betydelse har den ontologiska distinktionen för huruvida vi ska tillskriva Wittgenstein en realistisk eller en antirealistisk syn på relationen mellan språket och världen? Svaret är: Den ontologiska distinktionen har en avgörande betydelse för att vi inte ska tillskriva Wittgenstein vare sig en renodlat realistisk eller renodlat antirealistisk syn på denna relation. Hur då? Låt oss betrakta följande scheman (notation: $\leftarrow$ = "är mindre grundläggande än", $\rightarrow$ = "är mer grundläggande än"):

Realistiska tolkningar:
(Den breda och den smala)

Vardagsspråket	$\leftarrow$	Världen
Namnen	$\leftarrow$	Objekten

Antirealistiska tolkningar:

Vardagsspråket	$\rightarrow$	Världen
Namnen	$\rightarrow$	Objekten

Alternativ tolkning:

Vardagsspråket	$\rightarrow$	Världen
Namnen	$\leftarrow$	Objekten

Låt oss nu betrakta liknande scheman som visar den historiska utvecklingen:

Russell: Vardagsspråket ← Världen (fakta)

Namnen ← Logiska atomer

Tractatus: Vardagsspråket → Världen

(enl den alternativa tolkn.) Namnen ← Objekten

Den senare Wittgenstein: Vardagsspråket → Världen

(Den senare Wittgenstein tog avstånd från all atomism.) Sett på detta vis blir *Tractatus* en övergång från den realism Wittgenstein fått från Frege och Russell till den antirealism han gav uttryck för i *FU*. Men nu måste vi fråga oss: Hur är det möjligt att tillskriva Wittgenstein uppfattningen att språket i dess oanalyserade form är mer grundläggande än världen *samtidigt* som språket är underordnat världen på den analyserade nivån? Detta verkar obskyrt. Men poängen med denna uppsats är att försöka visa att det var just detta Wittgenstein ville göra. Han ville placera logikens grund (det logiska rummet, substansen) utanför språket, samtidigt som han insåg att Russells realism inte var hållbar. För att kunna konstruera detta var han tvungen att tillgripa den ontologiska distinktionen. Denna placerar ju objekten utanför världen, och den övertygelse som hade växt fram hos Wittgenstein redan vid tiden för *Tractatus* att vardagsspråket stod i ett antirealistiskt förhållande till världen kunde med hjälp av den ontologiska distinktionen kombineras med en annan övertygelse som Wittgenstein fortfarande hyste vid tiden för *Tractatus*, men som han senare skulle överge; övertygelsen att objektet var mer grundläggande än namnet, att språkets grund var underordnat världens grund, att logikens grund var extern i förhållande till språket; kort sagt att relationen mellan språket och världen ytterst (på den analyserade, atomära nivån) var realistisk. Detta var något han inte övergivit pga att han ännu ansåg att meningens bestämdhet var något som var i behov av ett externt kriterium för att kunna säkerställas. Vid tiden för *Tractatus* var alltså Wittgenstein både realist och antirealist; realist på den atomära nivån och antirealist på den vardagsspråkliga. En mycket märklig ståndpunkt som egentligen är en direkt följd av den ontologiska distinktionen. På sid 9 ovan nämndes att Wittgenstein i *Tractatus* redan börjat sin rörelse från realism till antirealism, och det är samma sak vi ser här. Man kan säga att Wittgenstein

tagit det första steget mot en intuitionistisk syn på logiken; han har plockat bort logikens grund från världen. Ännu har han inte löpt linan ut och placerat in denna logikens grund i det mänskliga medvetandet och i språksamfundets samlade aktivitet. Vid tiden för *Tractatus* har han med hjälp av den ontologiska distinktionen placerat logikens grund i ett område som ligger utanför både världen och medvetandet; detta renodlat metafysiska område kallas objektens totalitet, de möjliga sakförhållandenens rum, det logiska rummet osv. Det är just denna åtgärd som gör att *Tractatus* framstår som mystisk, och kan vi inte förstå denna åtgärd och dess syfte på rätt sätt är risken stor att *Tractatus* framstår som tämligen obegriplig.

Det finns en sats i *Tractatus* som kan tjäna som illustration, nämligen slutet av 3.323:

(I satsen "Brun är brun" - där det första ordet är ett personnamn, det sista ett egenskapsord - är det icke bara så att dessa ord har skilda betydelser, utan det rör sig om *skilda symboler*.)

Vi kan här se ett exempel på att Wittgenstein menade att vardagsspråket är mer grundläggande än världen; Det är satssammanhanget som avgör vad "brun" betyder. Samtidigt rör det sig om skilda symboler, dvs en analys av de två orden skulle leda till helt olika resultat. Dessa resultat skulle bestå av vardera ett antal namn. Dessa namn skulle vara representanter för vardera ett antal objekt och denna representerande relation skulle vara bestämd av objektet; det är detta som skulle göra att "brun" och "brun" ytterst (på den analyserade nivån) är skilda symboler. Situationen är alltså den som visas i schemat 'alternativ tolkning' ovan.

Detta innebär att realistiska tolkningar ofta får problem med satser i *Tractatus* som beskriver relationen mellan vardagsspråket och världen (t ex 3.3, som säger att möjligheten att identifiera språkets referenter i världen är avhängigt av satssammanhanget, dvs komplexa former av språket, vilket ju vardagsspråket är ett exempel på), samtidigt som antirealistiska tolkningar får problem med satser som talar om förhållandet mellan namnen och objekten (t ex 3.22). Och även om man kan finna olika utvägar ur sådana problem eller bara bortser från dem (t ex Malcolm), så leder tolkningar som ej tar hänsyn till den ontologiska distinktionen på ett djupare plan till motsägelser, trivialiteter eller obegripligheter (t ex Stenius). *Tractatus* är ett komplext verk, och underlåtelse att ta fasta på de mest grundläggande utsagorna (t ex 1.1) omöjliggör tolkningar som ger en övergripande koherens åt boken, eftersom (vi måste förutsätta att) Wittgenstein själv utarbetade detaljerna i koherens med exempelvis 1.1.

Det är viktigt att poängtera att man diskuterar förgäves om man inte är klar över vad diskussionen *kan* handla om. Om vårt syfte är att tillskriva Wittgenstein en åsikt eftersom det är oklart vad han haft för åsikt i en viss fråga, bör vi börja med att ta fasta på vad han sagt att hans åsikt *inte* varit. Det är det jag menar med *villkor* för vad termen "objekt" *kan* betyda.

Den ontologiska distinktionen mellan världen och världens substans säger oss att vi inte ska fråga "vilka slags entiteter är det som är objekt?" utan i stället betrakta den mer grundläggande frågan "vad är ett objekt för ett slags entitet?"

2. Vad är ett objekt? Svar enligt Goddard & Judge

Om man nu tar denna ontologiska distinktion på allvar inställer sig frågan om vi överhuvudtaget kan komma någonvart med frågan om objektens natur. Kan vi hitta en kandidat för begreppet objekt som uppfyller kraven enligt den ontologiska distinktionen och som samtidigt är förenlig med övriga avsnitt av *Tractatus*? En kandidat som dessutom undgår de svårigheter som Grasshoff hamnade i, dvs en kandidat som förklarar för oss hur byggstenar som uppfyller ovanstående villkor (dvs byggstenar utan egenskaper) kan generera den med allehanda egenskaper försedda materien i vår värld?

Jag menar att det är fullt möjligt, så länge vi inte begär ett konkret exempel (eftersom detta strider mot den ontologiska distinktionen). Vad vi kan göra är att konstruera en *modell*, dvs ett ställföreträdande begrepp i en ställföreträdande värld. Kan vi åstadkomma detta på ett sätt som är konsistent visavi utsagorna i *Tractatus* kommer vi att ha något att *operera på* och sålunda kunna studera vilken *roll* objekten enligt Wittgenstein har. Det är centralt för den syn som redovisas i föreliggande uppsats att detta *kan* göras, och även att detta är *allt* som kan göras. Ett sådant försök har gjorts av Leonard Goddard och Brenda Judge (*The Metaphysics of Wittgenstein's Tractatus*, 1982).

Goddard & Judge visar två tänkbara modeller, en geometrisk och en fysikalisk, som visar vad Wittgenstein kan ha menat i fråga om objekten. Den geometriska modellen skänker övertygande koherens åt *Tractatus*. Den fysikaliska är inte lika allmängiltig och reservationslös som den geometriska. Vi ska här titta på den geometriska modellen. Det är naturligtvis inte möjligt att här redovisa hela Goddard & Judges argumentation i fråga om alla relevanta utsagor i *Tractatus*, men vi ska försöka ange huvuddragen av deras tolkning. Goddard & Judge har 'översatt' *Tractatus* 1 - 2.063 till den geometriska modellen, och detta finns återgivet som appendix i slutet på föreliggande uppsats. Argumenten de redovisar i sin uppsats är av två slag, dels de som grundar sig på vad Wittgenstein faktiskt slagit fast i fråga om objektens natur, dels sådana som går ut på att visa att det arv Wittgenstein hade från den

kontinentala filosofin har varit av stor betydelse för hans tänkande på ett sätt som rimmar med den tolkning av de ontologiska frågorna som de redovisar.

Goddard & Judge tar i sin uppsats omedelbart fasta på det Wittgenstein sagt om objektens natur; att de är enkla (2.02) och att de, grovt talat, är 'färglösa' (2.0232). Vi kan inte ha någon erfarenhet av dem (5.552). Objekten har inga materiella egenskaper (2.0231). Men de har såväl interna som externa egenskaper. De interna, essentiella egenskaperna utgörs av mängden av möjliga kombinationer med andra objekt. De externa, accidentella egenskaperna utgörs av de aktuella kombinationerna med andra objekt (*The Metaphysics* sid 10). Detta innebär att varken de interna eller de externa egenskaperna kan tillskrivas objekten oberoende av andra objekt. Både de interna och externa egenskaperna är sålunda relaterade till objektens konfiguration. 'På egen hand' har objekten inga som helst egenskaper. Goddard & Judge menar att detta också innebär något för de relationer som kan förekomma mellan objekt. Endast symmetriska relationer kan förekomma mellan objekt, eftersom ifall R vore en icke-symmetrisk relation skulle elementarsatserna aRb och bRa motsäga varandra, vilket kommer i konflikt med Wittgensteins 4.211 som säger att två elementarsatser aldrig kan motsäga varandra. Goddard & Judge påpekar att alla rumsliga relationer mellan två objekt är symmetriska om ingen ytterligare referenspunkt finns. Elementarsatserna aRb och bRa säger samma sak så länge man inte har någon ytterligare referenspunkt, vilket innebär att R är symmetrisk⁹. Goddard & Judge går vidare och konstaterar att inte bara icke-symmetriska relationer utan även de flesta symmetriska relationer är diskvalificerade för att kunna råda mellan enkla objekt. De enda relationer som kan råda mellan objekt är de symmetriska relationer som inte tillmäter objekten några som helst egna egenskaper. Vilka relationer är det? För att kravet på enkelhet ska uppfyllas kan bara ett slags relation råda mellan objekten och det är 'kombination' eller 'konfiguration'¹⁰.

Här tycks det dock uppstå problem. Hur kan egenskapslösa objekt generera egenskaper genom att konfigureras med varandra? Hur kan vi prata om möjliga och faktiska kombinationsmöjligheter när vi uppenbarligen inte kan avgöra skillnad mellan objekten? Det är just denna invändning jag själv gjort mot Grasshoffs tolkning av objekten som materiella punkter (ovan sid 21 och not 8). Goddard & Judge pekar på att alla sådana frågor härstammar från ett och samma missförstånd, nämligen att vi betraktar objekt som byggstenar med vilkas hjälp vi ska rekonstruera världen s.a.s. nerifrån. Men detta är omöjligt per definition. Det Wittgenstein säger (1.1, 2) utesluter en sådan syn på objekten. Detta är i hög grad förbisett. Vi kan sluta oss till att objekten kan finnas, men vi kan inte beskriva dem eller betrakta dem isolerat. *Det är ju*

just detta som är essentiellt för ett objekt (se även ovan sid 7). Goddard & Judge säger (*The Metaphysics* sid 13):

Thus, Objects can be posited by an inference, but they cannot be described or picked out as individuals, or used as basic building blocks.

Sålunda kan vi inte använda objekten som byggstenar. Objekten befinner sig utanför vår begreppsapparat. Objekten är det fasta och det bestående (2.0271). Om de vore föremål för vår begreppsapparat skulle man inte längre kunna säga detta om dem. Poängen, det essentiella med objekten, är att de inte är en del av vår begreppsapparat. Det är därför de överhuvudtaget förekommer i *Tractatus*. Konsekvensen av detta är att allt som kan hävdas om objekten är det som man kan sluta sig till logiskt om deras natur, och det är just detta som Wittgenstein har hävdad i *Tractatus*. Goddard & Judge sammanfattar (*The Metaphysics* sid 63):

...we succeed only in giving a model of an Object; we do not succeed in identifying it. For though a point stands as the limit of geometry and a vector as the limit of physical reality, both are concepts which we can grasp within our conceptual schemes and they are not therefore neutral with respect to our total conceptual frameworks, which is what they have to be if they are to be Objects. We shall never be able to give more than a model therefore. It is senseless to ask for identification.

Vi ska nu titta på den geometriska modell som Goddard & Judge föreslår. Analogin mellan det som står i *Tractatus* och denna modell uttrycks faktiskt av Wittgenstein själv:

3.411 Den geometriska och den logiska orten överensstämmer däri att bägge innebär möjligheten till en existens.

Om vi byter ut terminologin i *Tractatus* mot en geometrisk terminologi erhåller vi följande (*The Metaphysics* sid 28):

I stället för 'objekt' läs 'geometrisk punkt' eller 'punkt'

I stället för 'sakförhållande' läs 'aktuell linje'

I stället för 'möjligt sakförhållande' läs 'linje'

I stället för 'faktum' läs 'figur' (tvådimensionell)

I stället för 'sakläge' läs 'linje eller figur'

I stället för 'logik' ('logisk') läs 'geometri' ('geometrisk')

I stället för 'logiskt rum' läs 'geometriskt rum'

I stället för 'logiskt spjälverk, logisk stomme' läs 'koordinatsystem'

Goddard & Judge menar att det som gör att denna modell skänker *Tractatus* koherens är att objekten uppfattade på detta sätt helt saknar materiella egenskaper. Vidare har en linje

ingen bredd, varför den inte kan uppfattas. Men den har ändå en egenskap, nämligen längd. Vi kan inte se den, så vi vet inte vilken längd den har. Detta stämmer överens med sakförhållanden eftersom de har enklare egenskaper men vi kan inte uppfatta dem. Goddard & Judge tänker sig att modellen kan jämföras med *Tractatus* på följande vis (*The Metaphysics* sid 13-14):

Tractatus

1. Fakta och vanliga ting
2. Sakförhållanden
3. Objekt

Goddard&Judge

1. Figurer på planet
2. Geometrisk linje
3. Geometrisk punkt

Den översta 'nivån' (1) har förnimbara egenskaper. (2) har egenskaper, men dessa är ej direkt förnimbara för oss. Slutligen (3) har inga egenskaper. Vårt (felaktigt formulerade) problem med hur egenskaper kan uppkomma 'ur intet' kan åskådliggöras med hjälp av den geometriska modellen (*The Metaphysics* sid 30-33). Om vi tänker oss en yta som en mängd jämt utspridda geometriska punkter så kan vi inte namnge någon särskild, för vi kan inte särskilja någon. Vi kan alltså inte definiera en linje $\alpha\beta$ för vi kan inte identifiera α och β (2.0231). Men sett från andra hållet blir det annorlunda; har vi linjen $\alpha\beta$ så kan vi identifiera dess ändpunkter α och β , vi kan definiera dessa punkter i termer av linjen (även om vi inte kan förnimma linjen). I detta läge har dessa punkter faktiskt en extern egenskap, nämligen att de är kombinerade (konfigurerade) med varandra. Vi har ett sakförhållande ur vilket vi kan dra slutsatser.

Man kan säga att det måste finnas linjer med den icke förnimbara egenskapen längd och det måste finnas punkter utan egenskaper eftersom det finns förnimbara ytor. Geometriska punkter och geometriska linjer är inte delar av en yta. Ytor är alltså inte uppbyggda av dessa¹¹. Dessa entiteter är a prioriska nödvändigheter som vidlåder förnimmelsen av en yta.

Den geometriska modellen utgör en modell av världen i *Tractatus* i kraft av analogin mellan punkten som geometris gräns och objekten som logikens gräns (se ovan sid 9). Punktens roll inom geometrin har många likheter med objektets roll inom logiken så som den framställs i *Tractatus*. Goddard & Judges modell hjälper oss att förstå *objektens roll* i *Tractatus*. Modellen ska inte ses som en uttömmande förklaring eller tillhandahållandet av ett precist exempel på vad som är ett objekt; något sådant är inte möjligt. Goddard & Judge driver sin modell långt, de säger t.o.m. själva att de driver konsekvenserna av att objekten är absolut enkla längre än Wittgenstein själv gör i *Tractatus* eller annorstädes. Det befogade i

detta kan diskuteras. I vilket fall som helst finns vissa likheter mellan den geometriska punkten och objektet, vilket ju påpekas av Wittgenstein själv i 3.411, och dessa likheter kan hjälpa oss att förstå hans tanke. Ytterst menar jag att likheten föreligger i kraft av en punkt är ett matematiskt objekt. Man kan säga att det allmänt finns likheter mellan de matematiska objektens roll inom matematiken och objektens roll inom logiken så som den framställs i *Tractatus*. För en konkret tillämpning av den geometriska modellen, se appendix sid viii.

3. Sammanfattning av debatten

Vi har genom uteslutningsmetoden försökt antyda en rimlig riktning för sökandet av svaret på frågan vad Wittgenstein menade med *Gegenstand* i *Tractatus*. Vi har kommit fram till att om vi vill betrakta *Tractatus* som ett huvudsakligen konsistent verk så måste vi:

1. Avstå från att försöka ge konkreta exempel på objekt.
2. Acceptera att relationen mellan namnet och objektet är en annan än relationen mellan vardagsspråket och världen.

En tolkning som uppfyller dessa två villkor kan bara vara en modell i stil med den av Goddard & Judge föreslagna. En modell på vilken vi kan operera. En sådan modell är ställföreträdande för världen sett som ett fall av det logiska rummet, och i denna modell finns ett begrepp som är ställföreträdande för objekten. Modellen konstrueras så att den är koherent med de villkor som ställs i *Tractatus* på det den ställföreträder. Ett exempel på en sådan ges alltså av Goddard & Judge, där objektet företräds av en geometrisk punkt.

De realistiska tolkningarna (både den breda och den smala) kännetecknas i allmänhet av en direkt konfrontation med den ontologiska distinktionen. Denna distinktion brukar inte nämnas i dessa tolkningar (t ex hos Stenius) eller om den nämns tillmäts den ingen betydelse varefter man bortser från vad den säger (t ex hos Malcolm). Djupare analys av dessa tolkningar leder då till problem som de som nämnts hos Stenius eller hos Grasshoff.

De antirealistiska läsningarna tillbakavisar tanken på att Wittgenstein skulle betraktat objekten som substantiella entiteter. Som vi noterat betraktas objekten i *Tractatus* av sådana tolkningar som något som bestäms av språket, dvs något som är helt underordnat vårt medvetande eller som är en produkt av vårt medvetande och att det saknar mening att tillskriva status eller kvalitet åt entiteter som befinner sig utanför vår begreppsapparat eller att överhuvudtaget postulera sådana entiteter; att det i själva verket inte existerar något som är oberoende av vår begreppsapparat. Man kan kanske hålla med om detta. Men, sett mot bakgrund av

denna uppsats, tvivlar jag på att det vore rätt att hävda att Wittgenstein tänkte så när han skrev *Tractatus*. Även om Wittgenstein inte betraktade objekten som substantiella entiteter i traditionell bemärkelse så följer inte därav att han menade att de *endast* är en produkt av vårt språk eller vårt medvetande. Wittgensteins tillhandahållande av objekten såsom han beskriver dem är tillhandahållandet av grunden till en *modell*. Med modell menas något som ställföreträder något annat, nämligen i detta fall något som befinner sig utanför vår begreppsapparat. Wittgenstein behövde objekten bl a för att förklara vad som gjorde att den språkliga meningens kunde sägas vara bestämd, och i den bemärkelsen var han alltså realist. Det som i denna bemärkelse ytterst gjorde honom till realist och inte antirealist var att han vid tiden för *Tractatus* inte själv ansåg att hans metafysiska illusion var en illusion.

4. Frågans betydelse för vår uppfattning av relationen mellan den tidigare Wittgenstein och den senare

Vi ska avsluta denna uppsats med en antydning av vilka konsekvenser tolkningar som tar hänsyn till den ontologiska distinktionen har för synen på relationen mellan den tidigare och den senare Wittgenstein. Resultaten ovan öppnar för en tolkning av denna relation som innebär att skillnaden mellan den tidigare och den senare Wittgenstein inte är så stor som ofta görs gällande i de diskussioner som förs angående utvecklingen av Wittgensteins filosofi. Den tidigare och den senare Wittgenstein har samma övergripande mål; att göra en språklogisk/språkfilosofisk undersökning som syftar till att karaktärisera de grundläggande villkoren för språklig informationsöverföring samt klargöra språkets roll för vår verklighetsuppfattning och, inte minst, för de filosofiska problemställningarna. Skillnaden är att den tidigare Wittgensteins tänkande är sprunget ur en realistisk/platonistisk grundsyn. Den filosofi Wittgenstein successivt utvecklar, bl a i sin kritik av Russell, verkar emellertid vara tekniskt omöjlig att förena med en sådan grundsyn. *Tractatus* utgör det sista försöket att ro iland med detta. *Tractatus* är ett försök att förena den realism som utgör Wittgensteins bakgrund och den antirealism som i Wittgensteins filosofi successivt växer fram som ett resultat av hans kritik av Russell och Frege. Enda möjligheten att göra detta är att placera den del av ontologin (dvs objekten), som både ska tjänstgöra som substantiell garant för säkerställandet av språklig mening enligt korrespondensteorin/bildteorin och dessutom utgöra det logiska rummet, dvs själva logikens grund och essens, på en plats där den kan uppfylla de svårförenliga krav som dessa båda roller ställer på den; dvs utanför världen, utom räckhåll för vår erfarenhet

(objekten bildar världens grund samtidigt som de i en bemärkelse inte finns). Den senare Wittgenstein har härvidlag en annan utgångspunkt än den tidigare, nämligen att logiken är något som inte föreligger oberoende av mänsklig/språklig aktivitet. Fanns det inga människor så fanns det heller ingen logik.

Meningens bestämdhet, som var central i *Tractatus*, garanterades av en korrespondens mellan språk och en verklighet baserad på en postulerad metafysik. Den senare Wittgenstein tillbakavisade just denna (och i huvudsak bara denna) ståndpunkt och menade istället att språklig mening var något som genererades ur språksamfundets aktivitet och därmed inte var extern i förhållande till språket. Han övergav tanken på att den språkliga meningens bestämdhet skulle kunna ha externa kriterier, vilket ledde till slutsatsen att meningen inte kunde ha någon egentlig bestämdhet; inte i det avseende han (och hans samtid) tänkt sig i vid tiden för *Tractatus*. Visserligen kan vi se omfattande kritik av diverse olika teser ur *Tractatus* i de första 150 paragraferna av *FU*, men alltihop kan härledas till denna påvisade ändring av ståndpunkt. Wittgenstein släppte till slut taget om den språkfilosofiska realismen, men han fortsatte arbeta på samma projekt som det han börjat med redan långt innan *Tractatus*.

Annorlunda uttryckt: Objekten är den tidigare Wittgensteins försök att i substantiella termer ge ett svar på den för hela Wittgensteins filosofi centrala frågan: Vad är det som är det mest grundläggande, mer grundläggande än världen, och som utgör logikens grund? Vad är det som ytterst gör att vi anser att modus ponens gäller? Den senare Wittgenstein ansåg att logikens grund utgörs av språksamfundets samlade aktivitet och av vad det innebär att förstå ett språk. Logik finns alltså bara inom språklig aktivitet; logik är en konsekvens av vad språkförståelse innebär. Logikens fundament har inget med den externa världen att göra. Så här skiljer sig alltså den tidigare och den senare Wittgenstein. Men frågan om *vad* som är det mest grundläggande i logiskt hänseende är bara en (liten) del av Wittgensteins filosofi; resten handlar om att medvetandegöra *att* något är mer grundläggande än något annat och *vilka konsekvenser* detta har för vårt medvetande, de filosofiska problemställningarna och vår verklighetsuppfattning. Härvidlag är målet detsamma för den tidigare och den senare Wittgenstein.

Vad som här framträder är alltså att iakttagande av den ontologiska distinktionen vid tolkning av ontologin i *Tractatus* dels ger tolkningar som är koherenta med det som står i *Tractatus* (och därmed underlättar vår förståelse av *Tractatus*), dels ger tolkningar som är koherenta med det som står i *FU* och dessutom belyser drag som är gemensamma i *Tractatus* och *FU*; drag som ökar vår förståelse av Wittgensteins filosofi i ett större perspektiv.

Noter

1. Alla anser inte att dessa begrepp är synonyma. Grasshoff skriver (*Hertzian Objects* 1997 sid 113):

....In ordinary language 'Sache' is often used synonymously for 'Ding'. Wittgenstein divides the class of objects which form atomic facts or state of affairs into two parts: those of things (Dinge) and those of 'Sachen'. It is very implausible to assume that Wittgenstein tried to clarify the meaning of the technical term 'object' by common language synonyms [Apropå Tractatus 2.01: "Sakförhållandet är en förbindelse mellan föremål (saker, ting)."] As we shall see, things are external objects. It is not clear what 'Sachen' are.

2. Frågan huruvida objekten i *Tractatus* kan tillskrivas någon form av existens utan att utgöra del i ett sakförhållande har nyligen behandlats av John Page (J Page: *Unconfigured Tractarian Objects*, *Philosophical Investigations* 20:1 januari 1997).

3. Se *Notebooks* 29/10 1914 (sid 20):

In order for a proposition to be true it must first and foremost be *capable* of truth, and that is all that concerns logic.

Låt mig illustrera detta med ett exempel: Antag att du har fem pilkastningspilar, numrerade ett till fem. Vidare har du en tavla du kastar mot, som du kan antingen träffa eller missa. När du kastat dina fem pilar finns det noga räknat 32 (2^5) olika saker som kan ha inträffat; fem olika varianter av att ha träffat med en pil, tio av att ha träffat med två, tio av att ha träffat med tre osv. En av dessa 32 möjligheter är att du missat med alla fem pilarna.

- När du kastat alla pilarna kallar vi resultatet ett realiserat (bestående) sakförhållande (som vi för enkelhetens skull kan kalla 'världen').
- Om du missat alla pilarna föreligger inget bestående sakförhållande.
- Det logiska rummet utgörs av att du kastar fem pilar som antingen kan träffa eller missa.
- De möjliga sakförhållandenens rum är de 32 möjligheterna som kan komma att föreligga när du kastat.

När Wittgenstein säger:

(I) Om jag kan tänka mig föremålet förenat i sakförhållandet, så kan jag icke tänka mig det utan *möjligheten* av denna förening. (2.0121)

så motsvaras det av:

(I') Om jag ger t ex pil nr 1 chansen att träffa tavlan genom att kasta den, så är det omöjligt att tänka sig att det finns en möjlighet att den varken träffar eller missar.

Och när Wittgenstein säger:

(II) Detta rum [de möjliga sakförhållandenens rum] kan jag tänka mig tomt, men icke tinget utan rummet (2.013).

så motsvaras det av:

(II') En av de varianter som kan uppstå efter att du kastat alla fem pilarna är att ingen har träffat. Vad som inte kan uppstå är att du kastar utan att varken träffa eller missa.

Eftersom Fogelin tolkar 2.0121 som att alla objekt måste ingå i sakförhållanden måste han tolka (II) antingen:
(i) Att de möjliga sakförhållandenens rum är tomt, måste innebära att det inte finns några objekt (att ingen pil har kastats, vilket naturligtvis är omöjligt), eller

(ii): Att Wittgenstein menat att olika delar av de möjliga sakförhållandenas rum kan vara tomt, dvs i delar av detta rum finns inte några sakförhållanden. (Någon motsvarighet i fråga om pilkastningen finns ej, vilket är poängen med detta exempel).

Mot Fogelins tolkning vill jag anföra två saker:

(a) Uppfattningen förutsätter att Wittgenstein med 'rum' avsåg ett slags behållare i vilken möjliga sakförhållanden svävar omkring med tomrum emellan sig, ett rum som alltså på Newtonskt vis kunde definieras utan de ingående entiteterna. Men med 'rum' torde Wittgenstein snarare mena 'mängd av entiteter' i detta fall möjliga sakförhållanden. Mellan de möjliga sakförhållandena råder inga rumsliga relationer.

(b) Skulle Wittgenstein ändå menat som Fogelin påstår torde han inte formulerat sig som han gjort i 2.0121. Han torde strukit (det kursiverade) ordet *möjlighet* i slutet.

Alltså torde Wittgenstein när han säger att ett ting inte kan "existera på egen hand" i 2.0121 mena att förekomsten av tinget med logisk nödvändighet förutsätter förekomsten av möjligheten att det ingår i ett sakförhållande (har man kastat en pil måste denna alltså träffa eller missa. Något tredje finns ej).

4. I sin teori om elementarsatsen som en isomorf avbildning av sakförhållandet skiljer Stenius mellan relationer av olika ställighet, dvs för att ett faktum ska kunna sägas vara en isomorf avbildning av ett annat faktum så krävs att de relationer som ingår i det ena faktumet motsvaras av relationer med samma ställighet i det andra faktumet (*Wittgenstein's Tractatus* sid 21). Om vi nu har två fakta t ex (a) 'kungen och kronprinsessan' och (b) 'kronprinsessan och prinsen' så ser vi att Stenius hänsynstagande till relationers olika ställighet ej är tillräckligt eftersom faktum (a) skrivet på formen aRb innehåller en asymmetrisk relation (far-dotter) och alltså ej kan skrivas bRa, samtidigt som faktum (b) som innehåller en symmetrisk relation (syskon) kan skrivas både på formen aRb och bRa. Om en teori om språklig mening bygger på idén om satsen som en isomorf avbildning av verkligheten kan man inte i en sådan isomorf avbildning låta en asymmetrisk relation korrespondera mot en symmetrisk om det språk teorin handlar om faktisk gör åtskillnad mellan symmetriska och asymmetriska relationer. Det räcker alltså inte att ta hänsyn till ställighet; man måste också ta hänsyn till huruvida relationen i fråga är symmetrisk eller ej. Vi ser alltså att symbolen R har avgörande betydelse för vad det är för relation vi pratar om. Mot bakgrund av detta verkar det tvivelaktigt att i fråga om satsen aRb hävda att Stenius' och Hintikkas "språkliga relation", i vilken R (som inte är en relation utan en symbol) spelar en avgörande roll, kan ha samma kategoriala status som den relation som exempelvis råder mellan kungen och kronprinsessan. I själva verket är det tvivelaktigt att påstå att det faktum, där a står till vänster om R och b till höger om R och där dessutom R *symboliserar* en relation, är en relation. Det är ingen relation utan ett komplex bestående av en relation och en symbol. Detta komplex är i sin tur att betrakta som en symbol. Den anledning av vilken Stenius förkastade Analys I är inte eliminerad bara för att man godtyckligt påstår att R, omgivet av a på ena sidan och b på den andra, är en relation.

5. Stenius skriver (*Wittgenstein's Tractatus* sid 132-133):

So we may say that Wittgenstein oscillates between the assumption of a false and a true key of interpretation [dvs analys I och analys II]. And I think the obscurity at this point is linked with an obscurity at another point to which we have called attention earlier (p. 63); I mean the obscurity which lies in calling predicates 'things' and regarding an atomic state of affairs as a 'connection' of things. If we analyse the sentence token (i') as a fact in terms of three objects 'm', 'S' and 'e', and the triadic concatenation relation, and if we nevertheless want to say that the sentence depicts a state of affairs, then we must think of this state of affairs as composed of four elements, that is three 'things': the moon, the earth and the smaller-than relation, and one triadic relation, connecting, them to a fact. And if we at the same time realize that the smaller-than relation is not a 'thing' in the same sense as are the earth and the moon, then it is natural to say that it is a 'thing' of a 'different logical form'.¹ And if we further realize that there is no genuine triadic relation to connect the 'things', then it is natural to talk of this imagined triadic relation only in a metaphorical way and say that the things 'hang in one another, like the links of a chain' (2.03).

But if this is how Wittgenstein thinks I believe it is convenient for the presentation of the remaining part of the *Tractatus* to *correct* him at this point. I think we can give a clearer account in that way not only of the picture theory of sentence meaning and related views on language but also of some of his central metaphysical views.

Hänvisningen till *Wittgenstein's Tractatus* sid 63 syftar på citat 1 och därefter följande noteringar om det obskyra i att kalla relationer och egenskaper för objekt.

6. Grasshoff påpekar att James Griffin (1964) tillskriver Hertz ursprungsidén till bildteorin, och att detta nu är en vanlig åsikt bland de kommenterande filosoferna, ex Müller (1967), Hacker (1986), Monk (1990), Pears (1987), Peterson (1990).

7. Hertz' definitioner av begreppen 'material particle', 'mass', 'material point' och 'system' ur *The Principles of Mechanics* (sid 45-46):

Definition 1. A material particle is a characteristic by which we associate without ambiguity a given point in space at a given time with a given point in space at any other time.

Every material particle is invariable and indestructible. The points in space which are denoted at two different times by the same material particle, coincides when the times coincide. Rightly understood, the definition implies this.

Definition 2. The number of material particles in any space, compared with the number of particles in some chosen space at a fixed time, is called the mass contained in the first space.

We may and shall consider the number of material particles in the space chosen for comparison to be infinitely great. The mass of the separate material particles will therefore, by the definition, be infinitely small. The mass in any given space may therefore have any rational or irrational value.

Definition 3. A finite or infinitely small mass, conceived as being contained in an infinitely small space, is called a material point.

A material point therefore consists of any number of material particles connected with each other. This number is always to be infinitely great: this we attain by supposing the material particles to be of a higher order of infinitesimals than those material points which are regarded as being of infinitely small mass. The masses of material points, and in especial the masses of infinitely small material points, may therefore bear to one another any rational or irrational ratio.

Definition 4. A number of material points considered simultaneously is called a system of material points, or briefly a system. The sum of the masses of the separate points is, by § 4 [definition 2], the mass of the system.

Hence a finite system consists of a finite number of finite material points, or of an infinite number of infinitely small material points, or of both. It is always permissible to regard a system of material points as being composed of an infinite number of material particles.

8. Anledningen till att denna brist uppstår är att Grasshoff tolkar Wittgenstein så att objekten utgör en utgångspunkt i Wittgensteins bygge. Grasshoff menar alltså att Wittgenstein konstruerat 'världen' utifrån objekten. Grasshoff säger rent ut att de tolkningar som tillskriver Wittgenstein det motsatta förfarandet, dvs att objekten *måste* finnas eftersom vi har världen för handen, är felaktiga. Om man gör anspråk på en tolkning som Grasshoffs följer ett behov av att förklara hur Wittgenstein i så fall skulle menat att en sådan tanke kan leda vidare till tanken om världen så som varandes uppbyggd av objekten. I de motsatta tolkningarna däremot, t ex den som förespråkas i föreliggande uppsats eller Goddard&Judges tolkning (som vi ska studera i del III), tillskrivs Wittgenstein tanken att objekten snarast utgör grunden till världen i ett teoretiskt perspektiv; objekten är teoretiska entiteter vars existens inte är en *utgångspunkt* i ett resonemang, utan ett *resultat* av ett resonemang. I vad mån objekten utgör byggstenar som genererar materia och i så fall hur detta går till är en fråga som inte är aktuell i *Tractatus*; Wittgensteins objekt har en helt annan roll än den Grasshoff tror. Objektsbegreppet är vagt och teoretiskt till sin karaktär. Det ska tjäna helt andra syften än att utgöra materiens minsta beståndsdelar. Objekten ska utgöra förklaringen på hur logikens grund kan vara extern i förhållande till språket samtidigt som vårt vardagsspråk uppenbarligen står i en antirealistisk relation till världen. För att ro iland med detta behöver Wittgenstein den ontologiska distinktionen. För en beskrivning av detta se sid 25 nedan.

Se även not 11 nedan.

9. Innan man accepterar detta allmänt måste man klargöra vad som ska menas med rumslig relation. Är 'inuti' en rumslig relation? Även om denna fråga inte är aktuell i fråga om objekt och atomism, så kanske Goddard & Judges påstående bör förtydligas härvidlag, eftersom 'inuti' är en asymmetrisk relation.

10. För att belysa Goddard & Judges tankegång bakom kravet på att endast en relation, nämligen kombination eller konfiguration, kan råda mellan två objekt citerar jag här ett längre avsnitt (*The Metaphysics* sid 7-10). Goddard & Judge använder sig av "Object" med stor bokstav för att markera att det rör sig om "Gegenstand".

A number of commentators have assumed that different kinds of relations could exist between Objects. Indeed it is just this assumption which gives rise to what has been thought to be a major problem for the metaphysics of the *Tractatus*....

Various solutions have been offered for this supposed problem. But they all seem equally misguided, because the problem as stated arises only out of the (apparently unnoticed) effects of substituting *ordinary* objects for simple Objects. Consider again ordinary objects standing in ordinary relations to each other. As we have seen, we can often get to know something about the related objects in the nature of the relation. And the reason for this is that in the case of ordinary relations there are, and have to be, correlative properties of the object on which the relation trades....Hence, given that *a* hates *b*, we know something about *a* and *b*, because we know what correlative properties they must have for it to be possible for them to stand in the relationship of hating; and we know something about what they are not - they cannot, for example, be pieces of furniture. Hence, given that there are different kinds of relations, there are different kinds of things related where these kinds are distinguishable in terms of differences in the perceptible properties of the things related. But Wittgensteinian Objects are not of different kinds in this sense. They are all equally simple; and they lack properties (qualities) in the ordinary sense. So they cannot stand in ordinary relations to each other, since this would imply that they *do* have ordinary properties. It therefore comes as no surprise to learn that the relation which holds between Objects is always the same and is always the featureless 'combination' or 'configuration'...

Since there is no correlative property at all associated with the 'relation' of combination, we are forced to conclude that the internal properties of an Object are not distinct from, and do not determine, the set of possible combinations into which it can enter, but rather, that they are identical with this set. But then internal properties are not features which the Object has of itself. They are not, that is to say, qualities of the Objects. In the sense of 'property' which excludes relations, Objects have no properties on this view - not merely no perceptible properties, but no properties at all. For whatever it means to say that internal properties give the form or essential nature of the Object, *e.g.* that the set of its possible relations with other objects is 'built into' an Object, it is *not* in the sense that properties and relations are connected in ordinary objects.

The point that is being made here is this. We may think that it makes sense to talk of Objects as having properties of some sort, even though we do not know *what* they are because they are not properties in the ordinary sense of being perceptible material qualities. Perhaps these properties are analogous we might think to one of the properties that water has - the capacity to sustain life. This is not an ordinary perceptible property, in the sense of quality that water has in itself. Rather it arises out of the relation between water and some other item, such as a plant. And it is a potentiality, rather than something actual, because if there were no living things, it would make no sense to talk of such a property. But this is to miss the point, for water must have *some* actual and perceptible properties in itself *in order* to have the relational and potential property of a capacity to sustain life. So however we try to make sense of properties which are not ordinary properties of Objects themselves, it seems that when we press the notion we are forced back to ordinary properties in order to give any content to these extra-ordinary properties.

It might be objected that the situation is different where spatial relations are concerned, because spatial relations do not imply correlative properties at the level of ordinary objects. Hence it might seem that two objects, even if they have no properties in themselves, could nevertheless differ in respect of their spatial relation to each other, so that the two atomic facts, aRb and bRa , would be incompatible where for example *R* is the relation *is to the left of*. But to think of the difference between *a* is to the left of *b* and *b* is to the left of *a* (where *a* and *b* are Objects) as representing two incompatible atomic facts is a puzzling notion. What would the difference be? Certainly nothing like the difference between Seattle is west of Spokane, and Spokane is west of Seattle. Notice that what is at issue here is not just the epistemological problem of being able to determine the difference between two different atomic facts consisting of the same two Objects with no perceptible properties to differentiate them. That indeed is a difficulty since re-identification is impossible. But the real question is what ontological content could be given to the difference between the two facts. How can we talk of left and right, or east and west when we have nothing in the universe except simples? The concepts of left and right depend on a complex human body structure with two symmetrical halves; that is, they depend on their being properties (of something) to serve as a reference point for the spatial discriminations. East and west, and spatial relations generally, presuppose a co-ordinate system, and so again a fixed point, which is *in*

principle re-identifiable, and hence presupposes perceptible properties of some kind. But this is impossible in a world of simples.

Examination of all these examples of supposedly different atomic facts arising out of the same pair of objects forces us back to the same conclusion. There cannot be multiple kinds of relations between Objects. *Given that they are simple, in the sense of having no properties, then necessarily there can be only one relation between them, namely, the relation of combination.*

11. Inom matematisk analys talar man om linjer och ytor som punktmängder. Frågan är då om det är förenligt med påståendet att ytor inte är uppbyggda av punkter. Ja, det är det eftersom vi här menar något annat med "uppbyggda av". "Delar av en yta" avser förnimbara delar av en förnimbar yta; byggstenar. Vi (oavsett om vi är matematiker eller ej) skulle inte säga att den geometriska punkten är en byggsten i ytan. Hela liknelsen mellan objekt och geometriska punkter bygger på den likhet i fråga om väsensskillnad som föreligger mellan å ena sidan en geometrisk punkt (som ej är möjlig att förnimma) och en yta (som är möjlig att förnimma), och å andra sidan mellan ett objekt (som ej är möjligt att förnimma) och ett sakläge (som är möjligt att förnimma). Även om matematiker säger att ytor utgörs av oändligt stora punktmängder skulle man knappast säga att ytor är genererade av punkter. På samma sätt: Wittgensteins saklägen utgörs i en bemärkelse av objekt men vi skulle inte säga att materiella ting genereras av objekt (förutsatt då att vi inte tolkar Wittgenstein på ett realistiskt sätt som t ex Grasshoff). Och vi skulle än mindre vara i stånd att redogöra för hur objekt skulle kunna generera materia, vilket är just Grasshoffs problem.

Notera att den ontologiska distinktionen ter sig helt naturlig när vi talar om matematiska objekt. Den väsensskillnad som föreligger mellan en geometrisk punkt och en yta är inget annat än den ontologiska distinktionen tillämpad på den geometriska modellen.

Litteraturförteckning Wittgenstein

Ludwig Wittgenstein: *Tractatus Logico-Philosophicus* (1921), Thales, Stockholm (1962) 1992 (övers Anders Wedberg)

Ludwig Wittgenstein: *Filosofiska undersökningar* (1953), Thales, Stockholm 1992 (övers Anders Wedberg, bearb Lars Hertzberg)

Ludwig Wittgenstein: *Notebooks 1914-1916*, ed G H von Wright och G E M Anscombe, Blackwell, Oxford 1961, nytryck 1969 (övers G E M Anscombe)

Ludwig Wittgenstein: *Prototractatus*, ed B McGuinness, T Nyberg och G H von Wright, Routledge and Kegan Paul, London 1971 (övers D F Pears och B McGuinness)

Litteraturförteckning övriga

Alberto Coffa : *The semantic tradition from Kant to Carnap*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991

Robert J Fogelin: *Wittgenstein* (1976), Routledge and Kegan Paul, London, 1987

Leonard Goddard och Brenda Judge: *The Metaphysics of Wittgenstein's Tractatus*, Australasian Journal of Philosophy, Monograph No 1, 1982

Gerd Grasshoff: *Hertzian Objects in Wittgenstein's Tractatus*, British Journal of the History of Philosophy, No 1, jan 1997

Heinrich Hertz: *The Principles of Mechanics* (1894), övers D E Jones och J T Walley, Dover Publications, New York, 1956

Merrill B och Jaakko Hintikka: *Investigating Wittgenstein*, Blackwell, Oxford, 1986

Hidé Ishiguro: *Use and Reference of Names*, Studies in the Philosophy of Wittgenstein, ed P Winch, Routledge and Kegan Paul, London, 1969.

Norman Malcolm: *Nothing is Hidden*, Blackwell, Oxford, 1986

John Page: *Unconfigured Tractarian Objects*, Philosophical Investigations 20:1, 1997

David Pears: *The False Prison*, vol I, Oxford University Press, Oxford, 1987

Erik Stenius: *Wittgenstein's Tractatus* (1960), Blackwell, Oxford. Repr. Thoemmes Press, Bristol, 1996

Appendix 1

Wittgensteins explicita definitioner av termerna "objekt", "substans", "sakförhållande", "sakläge", "faktum" (positivt och negativt) samt "världen" i den ordning dessa uppträder i *Tractatus*.

- 1   Världen är allt som är fallet.
- 1.1   Världen är inbegreppet av fakta, icke av ting.
- 2   Vad som är fallet, faktum, är att sakförhållanden består.
- 2.01   Sakförhållandet är en förbindelse mellan föremål (saker, ting).
- 2.011   Det är för tinget väsentligt att kunna vara beståndsdel i ett sakförhållande.
- 2.014   Föremålen innehåller alla saklägens möjlighet.
- 2.02   Föremålet är enkelt.
- 2.021   Föremålen bildar världens substans. Därför kan de icke vara sammansatta.
- 2.024   Substansen är det som består oberoende av vad som är fallet.
- 2.0272   Föremålens konfiguration utgör sakförhållandet.
- 2.06   Att sakförhållanden består och icke består, utgör verkligheten.
(Att sakförhållanden består, kallar vi också ett positivt, att de icke består ett negativt faktum.)
- 2.11   Bilden föreställer ett sakläge i det logiska rummet: att sakförhållanden består och icke består.

Följande tolkning av förhållandet mellan den språkliga och den ontologiska terminologin gäller i denna uppsats:

Språklig terminologi:

Ontologisk terminologi:

Namn	Föremål (<i>Gegenstand</i>) (benämns i denna uppsats "objekt")
Elementarsats	Sakförhållande
Bild (sats, faktum)	Sakläge, faktum
Sann sats	Förekomst av sakförhållande med samma logiska struktur som satsen
Falsk sats	Avsaknad av sakförhållande med samma logiska struktur som satsen (namnen som den falska satsen består av refererar till föremål som är konfigurerade på ett sätt som inte sammanfaller med det sätt varpå namnen är konfigurerade)
Meningslös sats (nonsens)	Ingen motsvarighet

Appendix 2

The geometrical interpretation of 1 - 2.063

(från *The Metaphysics of Wittgenstein's Tractatus* av Goddard & Judge)

- 1   The world is everything that is the case.
- 1.1   The world is the totality of actual figures on the plane, not of points.
- 1.11   The world is determined by the actual figures on the plane, and by these being *all* the figures.
- 1.12   For the totality of actual figures on the plane determines both what is the case, and also all that is not the case.
- 1.13   The actual figures on the plane in a geometrical space are the world.
- 1.2   The world divides into actual figures on the plane.
- 1.21   Any one can either be the case or not the case, and everything else remain the same.
- 2   What is the case, the actual figure on the plane, is the existence of line segments.
- 2.01   An actual line segment is a combination of points.
- 2.011   It is essential to a point that it can be a constituent part of an actual line segment.
- 2.012   In geometry nothing is accidental: if a point *can* occur in an actual line segment the possibility of that line segment must already be prejudged in the point.
- 2.0121   It would, so to speak, appear as an accident, when to a point that could exist alone on its own account, subsequently an actual line segment or figure could be made to fit.
               If points can occur in actual line segments, this possibility must already lie in them.
               (A geometrical point cannot be merely possible. Geometry treats of every possibility, and all possibilities are its figures on the plane.)
               Just as we cannot think of spatial objects apart from space, or temporal objects apart from time, so we cannot think of *any* point apart from the possibility of its connexion with other points. If I can think of a point in the context of an actual line segment, I cannot think of it apart from the *possibility* of this context.

- 2.0122 The point is independent, in so far as it can occur in all possible circumstances, but this form of independence is a form of connexion with the actual line segment, a form of dependence. (It is impossible for words to occur in two different ways, alone and in the proposition.)
- 2.0123 If I know a point, then I also know all the possibilities of its occurrence in line segments.
(Every such possibility must lie in the nature of the point.) A new possibility cannot subsequently be found.
- 2.01231 In order to know a point, I must know not its external but all its internal qualities.
- 2.0124 If all points are given, then thereby are all *possible* line segments also given.
- 2.013 Every point is, as it were, in a space of possible line segments. I can think of this space as empty, but not of the point without the space.
- 2.0131 A spatial object must lie in infinite space. (A point in space is a place for an argument.) A speck in a visual field need not be red, but it must have a colour; it has, so to speak, a colour space round it. A tone must have a pitch, the object of the sense of touch a hardness, etc.
- 2.014 Points contain the possibility of all line segments and figures.
- 2.0141 The possibility of its occurrence in actual line segments is the form of the point.
- 2.02 The point is simple.
- 2.0201 Every statement about complexes can be analysed into a statement about their constituent parts, and into those propositions which completely describes the complexes.
- 2.021 Points form the substance of the world. Therefore they cannot be compound.
- 2.0211 If the world had no substance, then whether a proposition had sense would depend on whether another proposition was true.
- 2.0212 It would then be impossible to form a picture of the world (true or false).
- 2.022 It is clear that however different from the real world one an imagined world may be, it must have something - a form - in common with the real world.
- 2.023 This fixed form consists of the points.

- 2.0231 The substance of the world can only determine a form and not any material properties. For these are first presented by the propositions - first formed by the configuration of the points.
- 2.0232 Roughly speaking: points are colourless.
- 2.0233 Two points of the same geometrical form are - apart from their external properties - only differentiated from one another in that they are different.
- 2.02331 Either the point has properties no other has, and then one can distinguish it straight away from the others by a description and refer to it; or, on the other hand, there are several points which have the totality of their properties in common, and then it is quite impossible to point out one of them.
For if a point is not distinguished by anything, I cannot distinguish it - for otherwise it would be distinguished.
- 2.024 Substance is what exists independently of what is the case.
- 2.025 It is form and content.
- 2.0251 Space, [time and colour (colouredness)] are forms of points. [N:B: The part in square parentheses is inappropriate for the specific interpretation of 'object' as 'geometrical point'. For this interpretation the proposition is better expressed as: Space is the form of points. Hence by 2.0141, space is the possibility of line segments.]
- 2.026 Only if there are points can there be a fixed form of the world.
- 2.027 The fixed the existent and the point are one.
- 2.0271 The point is the fixed, the existent the configuration is the changing, the variable.
- 2.0272 The configuration of the points form the actual line segment
- 2.03 In the actual line segment, points hang one in another, like the members of a chain.
- 2.031 In the actual line segment the points are combined in a definite way.
- 2.032 The way in which the points hang together in the actual line segment is the structure of the line segment.
- 2.033 The form is the possibility of the structure.
- 2.034 The structure of the actual figures on the plane consists of the structures of the actual line segments.
- 2.04 The totality of existent line segments is the world.

- 2.05 The totality of line segments also determines which line segments do not exist.
- 2.06 The existence and non-existence of line segments is the reality. (The existence of line segments we also call a positive figure on the plane, their non-existence a negative figure on the plane.)
- 2.061 Line segments are independent of one another.
- 2.062 From the existence or non-existence of a line segment we cannot infer the existence or non-existence of another.
- 2.063 The total reality is the world.